

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 52.

Fredagen den 21 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1—3.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 61 och 109 regeringsformen samt § 72 riksdagsordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckt motion angående omläggning av den hittills använda proportionella valmetoden m. m. *Ang. omläggning av den proportionella valmetoden.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 291, hade herr *Stendahl* hemställt, att riksdagen ville besluta omläggning av hittills använda proportionella valmetod, i huvudsaklig överensstämmelse med motionen bifogade av civilingenjör O. Stendahl utarbetade förslag till valmetod samt att riksdagen ville uppdraga åt vederbörande utskott att formulera de härav påkallade ändringar i vallagen och i den av 1919 års riksdag villkorligt antagna nya vallagen.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Stendahl*: Herr greve och talman! Som framgår av konstitutionsutskottets utlåtande eller ingressen därtill, skrev riksdagen redan 1918 till Kungl. Maj:t med en begäran om, att Kungl. Maj:t ville sörja för utredning och förslag i den riktning, som nu av mig har motionerats om. Detta föranledde icke Kungl. Maj:t till någon som helst åtgärd förrän i november månad 1919, d. v. s., att Kungl. Maj:ts regering behövde ett och ett halvt år på sig för att gå i författning om den av riksdagen önskade utredningen.

Ang. omlägg-
ning av den
proportionella
valmetoden.
(Forts.)

Det är verkligen rätt egendomligt, att Kungl. Maj:t, som annars sannerligen icke har svårt för att tillsätta kommittéer och sätta i gång med utredningar, i en så pass viktig sak som denna icke orkar sätta i gång den av riksdagen begärda utredningen förrän efter ett och ett halvt år. Det är orsaken, varför vi nu hade den Edénska ministären att tacka för, att vi till blivande val i höst måste gå till val på basis av den valmetod, som i lag fastställer rätt till dekapitering, stöld av partibeteckningar och därmed masstöld av röster.

Det är verkligen att beklaga, att något sådant över huvud taget kan få förekomma, och jag vågar här uttrycka den bestämda förhoppningen, att konstitutionsutskottets uttalade förhoppning och förmodan, att den nuvarande regeringen kommer att slå in på en annan väg än sin föregångare, måtte gå i uppfyllelse, och att riksdagen i början av 1921 års riksdag måtte få ett förslag från Kungl. Maj:t att behandla i denna sak.

Herr greve och talman! Som saken nu ligger, har jag intet annat yrkande än om bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Om lagrådets
avskaffande
m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner om lagrådets avskaffande eller förändring.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 183, hade herr *Lindhagen* hemställt,

1) att riksdagen ville uttala sig för lagrådets avskaffande samt i sådant syfte för sin del till vilande i grundlagsenlig ordning fatta beslut att upphäva 21 § regeringsformen och vidtaga därav följande ändringar i 87 § av samma grundlag:

2) eller, om detta icke kunde bifallas, att riksdagen ville för sin del besluta upphävandet av 21 § regeringsformen och därav följande ändringar i 87 § av samma lag samt hos regeringen hemställa, att i stället lagrådet måtte organiseras genom särskild lag med iakttagande, att lagrådet ej vidare rekryterades från högsta domstolen och regeringsrätten samt att dess verksamhetsområde begränsades eller ock i sämsta fall ett ytterligare lagråd tillsattes eller lagrådet utvidgades, så att det kunde arbeta på två avdelningar;

3) eller, om icke heller detta kunde bifallas, att riksdagen ville hos regeringen anhålla om förslag helst vid 1920 års riksdag till sådan ändring i regeringsformen, varigenom lagrådets verksamhetsområde begränsades eller ock i sämsta fall ytterligare ett lagråd inrättades eller lagrådet utvidgades, så att det kunde arbeta på två avdelningar.

Sedärmera hade herr *Lindhagen* i en motion, I: 245, tillika hemställt, att riksdagen, med anledning av propositionen nr 203, med förslag till lag om ändrad lydelse av lagen om tjänstgöring i lagrå-

det, måtte i anslutning jämväl till den om lagrådets organisation inom första kammaren väckta motionen nr 183, upptaga frågan om nämnda organisation i vidsträcktare omfattning, än i propositionen avsåges, i överensstämmelse med de grunder, som i motionen närmare utvecklats.

*Om lagrådets
avskaffande
m. m.
(Ports.)*

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Schotte: Herr greve och talman! Då jag i huvudsak delar den mening, som kommit till uttryck i föreliggande motion, ber jag att få yttra några ord. Jag behöver ej här säga, att jag anser obestriddigt, att lagrådet alltid inlagt mycket lärdom, skarp sinne och stora förtjänster vid sin granskning och att denna granskning därför varit till gagn för den formella lagavfattningen. Det är allenast mot den uppfattningen, att lagrådet skulle vara en *oundgänglig* institution för framgången av vårt svenska lagstiftningsarbete som jag vänder mig, och där jag delar motionärens uppfattning. Det kan knappast bestridas, att icke lagstiftningsarbetet i vårt land bedrivs under tunga former. Så vitt jag känner, föreligger icke heller en dylik slutlig granskning genom högsta domstolen eller en delegation därav eller en annan särskild institution som lagrådet i något annat land. Man nedlägger mycket mera arbete å själva lagstiftningsområdet hos oss än annorstädes. Det har funnits en tid, som kanske ännu lever i särskilt intresserade kretsar, då man varit stolt över den formella avfattning och avslipning, som oftast ges våra svenska lagar. Men därav har visst icke följt, att de varit lättare att tillämpa, eller att rättsskipningen och rättssäkerheten blivit i motsvarande grad omvandlade. De finnas också, som anse, att våra lagar och författningar genom sina ofta detaljerade bestämmelser blivit svårhanterligare för allmänheten utan att bliva lättare för domarna att handskas med och att alltför litet utrymme hos oss över huvud taget ges åt domarens subjektiva bedömande av de olika fallen.

På den tiden, då högsta domstolen utövade laggranskningen var lagstiftningsarbetet och därmed domstolens granskning av lagförslag icke på långt när så omfattande som nu. Det var då nästan uteslutande rena civillagar eller kriminallagar, som underställdes högsta domstolens granskning, och jämväl med andra författningar var det icke så sällsynt, att man hörde högsta domstolen om allenast vissa delar av ett förslag.

Vad som lades under Konungens ekonomiska lagstiftningsmakt var, med eller utan fog, fordom mycket mera vidsträckt än för närvarande är fallet. Nu går emellertid en mängd författningar till lagrådet, där riksdagens medverkan icke förr påkallades. 89 paragrafen regeringsformen stadgar ju att »lagar och författningar, som rikets allmänna hushållning röra», eller som avse, »grunderna för allmänna inrättningar av alla slag» skola, när Konungen åt riksdagen överlämnar »att gemensamt med honom något avgöra, som rikets allmänna styrelse rör» behandlas enligt 87 paragraf 1 mom.

Om lagrådets
avskaffande
m. m.
(Forts.)

regeringsformen och sålunda undergå granskning av lagrådet. Huru dessa författningar betydligt tillväxt under de sista åren, är för riksdagen väl bekant. Riksdagen har också vid upprepade tillfällen vidtagit åtgärder för att få sin hand med i detta ekonomiska lagstiftningsarbete. Med hänsyn till de skiftande ekonomiska företeelser och de svarartade sociala problem, varpå nutiden i så rikt mått bjuder och har att brottas med, är ett underställande hos riksdagen av dylika författningar naturligt och i och för sig gagnande och nödigt. Det obligatoriska hörandet av lagrådet försenar emellertid i många fall framläggandet av författningar och ställer rätt så orimliga anspråk på lagrådets medlemmar, vilkas hela bana varit av väsentlig juridisk art. Dessa medlemmar tvingas att syssla med en massa spörsmål, ekonomiska och sociala, vilka knappast kunna sägas falla inom deras speciella område. Granskningen hos lagrådet blir därför också rätt så ojämn. Ibland har lagrådet ägnat en ingående principbehandling av ett ämne och till och med helt omarbetat ett framlagt förslag. Lagrådet har därvid verkat som en överkommitté. Ibland har lagrådets granskning varit mera summarisk och av väsentligt formell art; ibland har granskningen med hänsyn till uttalade önskingar, att granskningen skulle föreligga inom viss tid, blivit rätt så litet ingående. En viss brist med hela institutionen är också, att dess medlemmar ombytas för ofta, något som dock ur vissa andra synpunkter kan vara önskvärt.

Har en regering en gång bestämt sig för en viss frågas lösning i viss riktning, och det har den i regel gjort genom att framlägga ett lagförslag till lagrådets prövning, så betyder vad lagrådet kan ha att säga eller hava för principiella eller sakliga anmärkningar föga. De formella iakttagas ofta, om tiden så medger. En sådan ordning kan ju icke vara angenäm för lagrådet eller gagnande för institutionens prestige. Det förekommer ytterst sällan, att på grund av lagrådets granskning något författningsförslag, som underställts lagrådet av Kungl. Maj:t, kommit att slopas eller undanskjutas. Jag tror icke, att det finnes mer än ett par exempel därpå under de år lagrådet verkat.

Dessutom torde det böra uppmärksammas, att när det gäller en civillag eller kriminallag, så föreligga förslagen för närvarande oftast utarbetade av särskilt högt kvalificerade beredningar eller kommissioner, i vilka de förnämsta juridiska frafter hava varit insatta. I regel få väl dessa förslag anses vara så noggrant uppgjorda och formellt så väl avfattade, att en granskning genom lagrådet kan anses ganska obehörlig.

Vi veta, att en del lagförslags framläggande blivit fördröjda genom lagrådets existens, genom att förslagen skola underställas dess granskning, men det händer också någon gång, att en regering, för att »sysselsätta» lagrådet, hänvisar till lagrådet författningar, som i själva verket skulle behöft undergå ytterligare beredning i vederbörande departement; och det kan icke hjälpas, att medvetandet om, att en granskning av ett förslag hos lagrådet skall ske, kan inverka på behandlingen av lagförslaget inom vederbörande departement.

Man ansåg förr, att det var ett viktigt skäl för laggranskningen

genom högsta domstolen, att justitieråden genom sitt deltagande i behandling av lagförslagen tillförde högsta domstolen ett mått av erfarenhet om lagarnas tillkomst och syfte; detta måste vara välgörande och bliva till bättnad för rättsskipningen. Det gagnet av själva granskningen torde knappast kunna tillmätas någon större betydelse, sedan ett särskilt lagråd skapats och blott några få av högsta domstolens ledamöter varit i tillfälle att mer än en period tillhöra lagrådet. Det är ytterst sällsynt, att ledamöter i högsta domstolen komma att mer än en period tillhöra lagrådet. Det är ej heller i och för sig av större betydelse, tror jag, för att högsta domstolen skall kunna fullgöra sitt viktiga värv med hänsyn till den högsta rättsskipningen, att justitieråden deltaga i några förberedande lagstiftningsarbeten. Högsta domstolen lär väl ändock med lika kapacitet utöva sin verksamhet vid lagtillämpningen.

Lagrådsinstitutionen nödgar oss också att upprätthålla en högsta domstol med många flera ledamöter än i de flesta andra länder är fallet, och i varje fall flera än något med oss jämnställt land har att uppvisa. Det kan i längden bliva svårt nog att med ett så stort antal upprätthålla högsta domstolens höga kvalitet. Funnes ej lagrådsinstitutionen, så kunde uppenbarligen högsta domstolens medlemmar minskas till antalet, särskilt efter de genomförda begränsningarna av de mål, som få fullföljas från underdomstolarna till högsta instansen. En minskning av högsta domstolens ledamötsantal vore uppenbarligen en ekonomisk besparing för staten.

Det är huvudsakligen av dessa skäl, som jag anser, att konstitutionsutskottets uppfattning, att allt på detta område är välbeställt i huvudsak icke är hållbar, och att frågan om lagrådets vara eller icke vara eller åtminstone om en inskränkning i dess granskningsplikt är väl värd att upptaga till diskussion. En undersökning i det syfte, motionären avser, tycks mig således påkallad. Jag vet väl, att ett starkt motstånd mot rubbningar på detta område skall möta och att vissa betänkligheter mot ändring i nuvarande förhållanden med fog kunna framställas och att dessutom vanskligheter möta vid varje bestämmande av ett mera inskränkt område för lagrådets verksamhet. Men allt detta är icke i någon mån klargjort i konstitutionsutskottets föreliggande betänkande. Frågan är för viktig för att nu för en längre framtid få läggas å hyllan, utan att en ingående utredning företages. Motionären kommer väl, antar jag, att sörja för att frågan hålles vid liv, och då vore det lyckligt, om han i sin motion ägnade en mera ingående behandling åt detta viktiga spörsmål och åt de speciella granskningsområdena och huru granskningen i de olika fallen ägt rum, än vad som bestått i den föreliggande motionen. Kanske man också kan hoppas på ett regeringsinitiativ till åstadkommande av en allsidig utredning av spörsmålet. Såsom saken nu ligger och med hänsyn till konstitutionsutskottets enhälliga avstyrkande av motionen har jag, herr talman, icke något yrkande.

Herr Lindhagen: Jag får först uttala — jag vet icke, vad jag vill kalla det — kanske en sviken förhoppning, att det primära

*Om lagrådets
avskaffande
m. m.
(Forts.)*

Om lagrådets
avskaffande
m. m.
(Forts.)

yrkande, som gjorts i min andra motion, icke vunnit något beaktande i det att för denna frågas behandling, då en proposition hänskjutits till lagutskottet och motionerna konstitutionsutskottet, icke åstadkommits ett sammansatt utskott, vilket ägnat saken det verkligt allvarliga övertägande, som den förtjänar. Emellertid förstår jag nu av utskottets utlåtande, att något intresse för frågan icke förefunnits inom utskottet. Betänkandet är ett av de slappaste, ty saken tycks icke ha väckt någon ingående uppmärksamhet.

Det gläder mig därför, att herr Schotte förklarar, att han instämmer i motionen och hoppas, att en ingående prövning någon gång skall komma till stånd, en prövning, som han sade, konstitutionsutskottet här med orätt totalt försummat. Herr Schotte önskade också, att motionären framdeles återkom med en än mera ingående behandling. Jag tror, att de två motioner, som föreligga, innehållit den hitintills mest uttömmande behandling inom riksdagen av denna angelägenhet, och att i dem ha sammanförts alla de omständigheter, som kunna inverka på frågans avgörande.

Nu är det emellertid så, att utskottet först förmenat, att de skäl, som anförts för att lagrådet borde avskaffas eller undergå en genomgripande förändring, icke äro för utskottet övertygande. Ja, det kan man förstå. När ett utskott, som icke haft med denna sak så mycket att göra, och där de sociala synpunkterna sakna representation, tager itu härmed, måste resultatet lätt bliva detta.

Min framställning har väckts på grund av mångårig, ingående, allsidig erfarenhet av, huru högsta domstolens och lagrådets laggranskning verkat, om jag får uttrycka mig så anspråksfullt. Då herr Schotte även anslutit sig till denna framställning, han, som en längre tid förestått det departement inom regeringen, som omfattar närmast den sociala lagstiftningen, och därvid provat på lagrådets verksamhet, då tror jag, att man åtminstone kan göra gällande, att utskottet till äventyrs har orätt.

Vad är det för skäl, som tala för lagrådets avskaffande eller genomgripande förändring? De äro många och uppräknade i motionen, så att jag skall icke upptaga kammarens tid med att repetera dem. Jag ber bara att få ge några korta antydningar om det hela.

Det finnes också ofta förnuft i gamla teorier. Det var Montesquieux' lära, att man skulle akta sig för att sammanblanda den verkställande, lagstiftande och lagskipande makten. Här har konstitutionsutskottet av år 1809 också anslutit sig till denna princip med ett patos, som söker sin like i något konstitutionsutskottets utlåtande. Men icke förty förordade utskottet experimentet att taga ett avsteg från Montesquieux' lära, sedan de liberala konstitutionernas grundval, genom att tillägga högsta domstolen, den högsta lagskipande myndigheten, en delaktighet i lagstiftningsmakten genom en grundlagsbefästad granskningsverksamhet. Det är en inblandning av den lagskipande makten på den lagstiftande maktens område. Detta experiment har enligt min mening icke utfallit lyckligt. Jag har försökt angiva skälen härför, och herr Schotte har understrukt dem. Det förekommer för övrigt icke i något annat land en sådan

institution, såvitt jag vet. Någon har sagt mig emellertid att en liknande inrättning lär finnas i Polen.

Det är förunderligt i alla fall, att i denna sak finna ett så enhälligt utskott med en så trivial motivering till på köpet, men jag bör upphöra att förundra mig över sådana företeelser.

Det är verkligen ett faktum, att den högre ämbetsmannakåren med sin onekliga insikt i formerna och i synnerhet de gamla formerna och säkerheten på sig själv i förening med konservativa klassintressen utövar ett suggererande inflytande på lekmän, som komma från landets olika delar in i en sådan inrättning som riksdagen. De tro då på denna kår som på Gud fader, och det ändamål, för vilket de skickades till riksdagen, försvinner i ett dunkelt fjärran.

Lagrådet kan icke och har icke någon uppgift, och jag har understrukt detta särskilt beträffande den sociala lagstifningen. Det vore väl också märkvärdigt, om vi icke skulle fatta det som en självklar axiomatisk sats, att vad som är huvudsaken för att leda statens lagstiftningsarbete är kompetens beträffande innehållet. De gamla formerna få icke, som de ofta äro benägna att göra, snärja detta innehåll, och vilken högre kompetens, särskilt utmärkt kompetens har detta lagråd nu för att bedöma det sociala innehållet i lagstifningen? Ingen! Tvärtom är och måste det enligt sakens natur vara inkompetent, och det råder icke lagrådet för. Ämbetsmannakåren kommer alltid en hästlängd efter sin tid, och Sveriges ämbetsmannakår utgör inget undantag. Att därför sätta en sådan institution som ledstjärna för vår sociala lagstiftning är icke någon vis och klok statskonst. Man finner också, att lagrådet nästan i de flesta fall bromsar på själva principen, när den betecknar något ingripande nytt. Man kan för övrigt icke begära, att ledamöterna i lagrådet skola avhålla sig från att bilda sig en egen mening om innehållet. De kunna icke underlåta att sätta sig in i själva saken. Uttryck för sitt omdöme om formernas utseende ge de genom uttalande av sin uppfattning om densamma.

Nu är det således de högre juristerna, som dirigera, och lagrådet är den fasta borg, från vilken de skola utöva sitt dominerande inflytande på lagstiftningsarbetet och inverka på själarna inom riksdagen. Herr Schotte sade, att han visste, att det är mäktiga krafter, som icke vilja röra vid detta fäste. Det är riktigt sagt och det är därför, som man i detta enhälliga konstitutionsutskotts motivering möter icke en enda gnista av känsla för, att det är allvar, som frågan i själva verket avser, utan i stället ett utsuddande av konturerna, ett förtroendevotum, en uppfordran till Kungl. Maj:t att icke röra vid denna helgedom utan att i stället låta den i det längsta behålla sitt nuvarande skick.

Uti de särskilda lagstiftningskommittéer sätter man i alla fall folk någorlunda på grund av deras kompetens. Vad är det då för nödvändighet och för omistlig grundval för vår lagstiftning att över dessa kommittéer sätta en institution, dit ledamöterna tämligen i ordning utan hänsyn till personlig kompetens komma från verk, som äro

Om lagrådets
avskaffande
m. m.
(Forts.)

inrättade för andra ändamål, för att sätta sig till domare i frågor, för vilka de i de flesta fall äro tämligen främmande, i många fall fullkomligt främmande. Dessa frågor ha icke på något sätt ingått i den kompetens, som erfordras för de befattningar, de utsetts att sköta. Dessa personer sättas som överledare för det hela; och det blir också därefter.

Tänk på så många nödvändiga reformer för människorna — för dem, som ha verkligt behov av någon frågas lösning — vilka gått till spillror genom detta lagråds inblandning i saker, som de icke kunna bedöma. Exempelen är talrika. Jag tänker nu senast med sorg på lagen om rätt att lösa tomt till egna byggnader på annans grund, vilken lag på grund av lagrådets initiativ och regeringens undfallenhet, för vad lagrådet sagt, grusat så många berättigade förhoppningar. För en stor del kanske större delen av dem har denna lagstiftning till och med i sitt i år bearbetade reviderade skick inneburit, att deras utsikter gå om intet. Ja, till och med, jordkommissionens majoritets förslag kunde icke regeringen följa på grund av lagrådets ingripande. Dess förslag gick ut på, om någon suttit i tjugu år åtminstone på gården, oavsett om kontraktet omfattade tjugu år i följd eller förnyats i mindre perioder, skulle de kunna få lösa huset. Lagrådet tyckte, att det var att gå för långt, och att man måste hålla sig till sista kontraktet, vilket måste lyda på tjugu år. Regeringen nappade då ögonblickligen på kroken och föreslog för andra gången riksdagen i strid mot jordbrukskommissionens majoritet, att det skulle vara på detta sätt. Då man vet, att i de flesta trakter inom landet dessa besittare sitta på grund av kontrakt, som upprepas för kortare tid varje gång, får man således icke en lagstiftning, som tillgodoser verkligheten. Om det däremot gäller muntliga avtal har i paragraf 2 av författningen föreskrivits, att det gör ingenting, om muntliga avtal upprepats för kortare tider blott de ha varat i tillsammans tjugu år. Sådant sammanhang, sådan lagstiftning! Och vad skola de, som man vill hjälpa ha för nytta härav. Detta är en typisk lagrådets bedrift av färsk datum.

Sedan komma vi till de ofta olidliga uppskov med frågors avgörande, som vållas genom lagrådets tillväxt. I jordkommissionen till exempel höjdes genast i början röster för en provisorisk lagstiftning emot bolagens och andra olämpliga jordförvärv, som man trodde statsmakterna numera skulle vara färdiga att besluta om. Det var dock omöjligt att få gehör för denna lagstiftning, icke ens såvitt de rörde bolagsförvärven. Bland annat anfördes att lagrådet icke hade tid. Det är alltid och fortfarande lagrådet, som i sista hand hindrar brådskande frågors framläggande. Fast kommissionen suttit så länge, finns ännu icke något gjort från statsmakterna för att ens genom provisorisk lagstiftning stävja åtminstone bolagens jordförvärv, utan de få fortgå precis som förut i överensstämmelse med gamla lagstiftningsprinciper.

Utskottet slår vakt om lagrådet även för upprätthållande av lagarbetets enhetlighet. Men då vet utskottet säkerligen icke alls vad

det talar om. Det är den mest banala fras, ty icke vinnes någon märkvärdig enhetlighet, genom att ett lagråd med växlande ledamöter slumpbedömer dit remitterade förslag.

Utskottet har slutligen medgivit, att några förändringar kunna tänkas, men utskottet har icke velat göra några uttalanden härom. Utskottet erinrar, att regeringen har vinkat i den proposition, som gått till lagutskottet, med att det kanske bör föreslås några förändringar. Dessa, som nu föreslås, ligga för behandling inom lagutskottet och bestå av några småsaker, som ingen människa kan sätta sig emot och icke inverka det ringaste på de frågor, varom jag nu tillåtit mig att tala. Justitieministern har emellertid i motiven tillagt, att det kan hända, att man bör tänka på att begränsa lagrådets arbetsbörda något. Varför har icke vederbörande tänkt på det förut? Klagomålen ha oupphörligen upprepats. Jag gissar, att herr civilministern icke underlåtit att under sin långa regeringstid, om jag så får kalla det, omtala för kollegerna olägenheterna av denna inrättning, och varför kommer då icke Kungl. Maj:t med förslag i tid? Efter alla dessa påtryckningar tycker regeringen, att man skall skänka en allmosa i sista ögonblicket. I så fall måste och borde regeringen kommit med fullständigt förslag före valperiodens utgång, så att man icke behöver vänta kanske en lång tid, tills nästa förslag skall kunna komma fram.

Utskottet har icke tillägnat sig något sinne för blottan i Kungl. Maj:ts handlingssätt. Denna brist på förtänksamhet, som har sin grund i bristande intresse, halkar utskottet över och försöker icke genom ett eget förslag på grundval av dessa motioner, som mycket lätt skulle kunna göras, i samarbete med justitiedepartementet och lagutskottet framkomma med ett förslag redan denna riksdag, som skulle kunna bli vilande som grundlagsändring.

Utskottet tror, att Kungl. Maj:t kommer någon gång, »i den mån det visar sig erforderligt», att framlägga förslag. Det är riksdagen, som dock skall också bedöma, om det är erforderligt. Jag bestrider, att Kungl. Maj:t är den påve, som alltid ensam har att avgöra, vad som skall vara behövt. Vi skola också vara med. Vi förstå kanske varken mer eller mindre, men dock minst lika mycket som Kungl. Maj:t, och jag litar icke alls på regeringen i detta avseende, vilket ju ock är väl motiverat av regeringens handlingslöshet. Detta bugande från utskottet, detta knäfall för auktoriteter, som är vanligt nu för tiden, kan jag icke deltaga i.

Emellertid, herr talman, i det sämsta möjliga läge, som frågan nu befinner sig, och då ingen av mina klämmor passar för den av utskottet tillskapade situationen, ber jag att få formulera mitt yrkande på följande sätt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte omedelbart underkasta lagrådsinstitutionen och dess inflytande på lagstiftningsarbetet en ingående granskning och skyndsamt förelägga riksdagen det förslag, vartill sakens natur kan föranleda.

Herr Schlyter: Herr talman! Motiven för lagrådsinstitutionens avskaffande gå enligt de föregående talarnas anföranden förnämligast ut på två ting. Det ena är, att det obligatoriska hörandet

Om lagrådets
avskaffande
m. m.
(Forts.)

av lagrådet försenar framläggandet av vissa lagförslag, och det andra att lagrådets granskning icke har en betydelse, svarande mot de olägenheter, vilka i vissa avseenden äro förenade med dess hörande.

I det första avseendet får jag medgiva, att en del av det, som därom säges, är riktigt. Men saken överdrives betydligt, och jag tror, att herr Schotte i sitt anförande har skattat åt en inom departementen gängse vaneföreställning, att lagrådet står mera hindrande i vägen för lagförslags framläggande, än det i själva verket gör. Min uppfattning är, att inom justitiedepartementet lagrådets existens tvärtom medför, att departementet måste under hela året hava sin uppmärksamhet riktad på att i god tid göra sina lagförslag färdiga för att kunna sysselsätta lagrådet kontinuerligt. Jag är alldeles övertygad om, att hade icke justitiedepartementet lagrådet över sig, skulle i slutet av propositionstiden hopas ännu flera hastigt utarbetade propositioner än vad riksdagen nu får mottaga, och de båda lagutskotten skulle få ofantligt mycket svårare arbete än de för närvarande hava. Inom konstitutionsutskottet, där man icke har några lagrådsutlåtanden över de lagförslag, som dit hänvisas, har jag mer än en gång hört uttalas beklagande över att icke även konstitutionella författningsförslag äro underkastade granskning av lagrådet.

Det har sagts, att lagrådet icke besitter speciell kompetens i vissa av de frågor, som underställas dess prövning. I en proposition, som är remitterad till lagutskottet, har gjorts ett uttalande, som redan har berörts och varav framgår, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på att befria lagrådet ifrån att höras över vissa arter av lagförslag. Utskottet har i anledning därav icke haft skäl att närmare ingå på den saken, men har inom utskottet från flera håll gjorts gällande den uppfattningen, att här är något att göra. Men det är oriktigt att därav draga den slutsatsen, att man helt och hållet skulle avskaffa lagrådet, såsom herr Lindhagen faktiskt föreslår i sin motion, och vilket jag också tror var herr Schottes mening. Herr Schottes hela kritik av lagrådet gick ju ut på, att det icke behövdes något lagråd. »Det finnes icke något lagråd i något annat land», och därför att intet annat land är så förnuftigt att det skaffat sig ett lagråd, så skulle vi slopa det vi hava. Vad den synpunkten beträffar, vill jag säga, att under det samarbete, som Sverige haft med Norge och Danmark på lagstiftningens område, danska och norska jurister och icke jurister kommit att avundas oss vårt lagråd, vars verksamhet till förebyggande av dåligt avfattade lagar de lärt sig till fullo uppskatta.

Lagrådets granskning har enligt min uppfattning sin väsentliga betydelse på det område, där justitierådens kunskaper och erfarenheter från rättsskipningen kunna göra sig gällande till att förebygga oriktig tolkning av hittills gällande lagar och olämpliga föreskrifter på den allmänna lagens område. Vad betydelse lagrådet har, det förstår lagutskottet bättre än konstitutionsutskottet, och jag förmodar, att efter de yttranden, som här ha fällt, någon från lagutskottet skall vara villig att vitsorda värdet av lagrådets granskning. En ledamot av lagutskottet kom nyss till mig och sade, att vi i dag på riksdagens

börd hava ett lagförslag om tryggande av rätt till elektrisk kraft, som aldrig skulle kunnat av riksdagen antagas, om det icke undergått den grundliga granskning och förbättring, som ägt rum i lagrådet, och det vet jag, att vid flera föregående tillfällen under senare årens riksdagsarbete ett sådant intyg kunnat givas.

Jag skall erinra kammaren om att vårt lagstiftningsarbete på det förberedande stadiet inom departementen i stor utsträckning ligger i händerna på unga arbetskrafter, som ensamma, i sekreterarställning, utföra utredningsarbetet. Hade icke dessa unga krafter lagrådets granskning att vänta, skulle först och främst deras eget arbetsresultat icke bliva så gott som det nu vanligen blir, och departementen, vilkas ambition nu kräver, att förslagen icke komma allt för skamfilade från lagrådet, tvingas, tack vare lagrådets existens, att lägga ned ett omsorgsfullt arbete på propositionerna även i lagtekniskt hänseende. Jag menar alltså, att med lagrådets nuvarande granskning äro förenade mycket stora fördelar, och jag skulle mycket livligt beklaga, om utvecklingen skulle gå i riktning mot lagrådets avskaffande. Mot det skrivelseförslag, som herr Lindhagen i dag framställt, är det kanske icke så mycket att erinra — jag har icke hunnit närmare överväga dess avfattning — men varför kom icke herr Lindhagen med det i sin motion? Man måste ju i alla fall i ett utskott taga någon hänsyn till klämman i de motioner, som skickas till utskottets granskning. Då här icke kan vara tal om, att kammaren skulle besluta bifall till vad herr Lindhagen i sin motion föreslagit — han har ju själv frånträtt det — skall jag icke uppta kammarens tid längre, utan sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ALEXANDERSON: Den föregående talaren önskade, att någon, som sitter i lagutskott, måtte yttra sig om hur föreliggande fråga ter sig från lagutskottssynpunkt. Och då jag har haft den äran att ha säte i lagutskottet så gott som hela den tid, under vilken Kungl. Maj:t framlagt lagförslag, som undergått granskning av lagrådet, så anser jag mig verkligen ha en rätt god erfarenhet, huru denna granskningsverksamhet tar sig ut från riksdagens synpunkt. Och jag ber få säga, att jag tror, att om en motion av den beskaffenhet, som herr Lindhagen nu väckt, i stället för att remitteras till konstitutionsutskottet hade hamnat t. ex. i första lagutskottet, så hade varken från juristers eller lekmäns sida i utskottet svaret kommit att bli något annat, än det konstitutionsutskottet nu har givit.

Såvitt jag kunnat finna, förhåller det sig väl ändå i det hela taget så, att lagrådet ingalunda plägat gå över de naturliga gränserna för sin granskningsverksamhet. Den ärade motionären tyckes föreställa sig, att lagrådet har tagit sig rollen av någon sorts överledning av lagstiftningsarbetet här i landet, så att även i verkligt sakligt hänseende det t. ex. för den sociala lagstiftningen varit de riktlinjer, som det för tillfället fungerande lagrådet angiver, som bli va bestämmande; men det torde icke alls motsvara verkligheten. Enligt min mening vore det mera träffande att säga, att lagrådet under hela den tid, det fungerat, har fattat som sin uppgift att se till, att

Om lagrådets
avskoffande
m. m.
(Forts.)

ett lagarbete, som framlagts, t. ex. i ett eller annat socialt syfte, icke fått i tekniskt eller formellt hänseende den läggning, att vid fullföljande av de speciella målen man onödigtvis kommit i kollision med de allmänna rättsprinciperna. Lagrådet har plägat försöka anvisa någon utväg, varigenom man skulle vinna det åsyftade målet utan att komma i konflikt med de regler, som på angränsande eller centralare lagstiftningsområden gälla. Och jag vågar påstå, att just genom denna sin verksamhet har lagrådet, långt ifrån att förhindra, i stort sett verkat synnerligen främjande på det sociala lagstiftningsarbetet. Jag fäster uppmärksamheten på, att den ärade motionären i sin kritik mot lagrådets verksamhet icke funnit nödigt att taga en närmare överblick över granskningen av något större antal av de otaliga lagarbeten, som under det sista tiotalet år varit föremål för lagrådets prövning. Hade han det gjort och gått igenom materialet från fall till fall och sett, huru lagrådet ställt sig, så vågar jag tro, att han kommit till ett annat resultat, än vad han gjort. Jag anser mig också kunna vitsorda riktigheten av vad herr Schlyter nämnde därom att tillvaron av denna permanent verksamma laggranskande myndighet utan tvivel har den verkan, att den tvingar justitiedepartementets arbetskrafter till en viss jämnhet i sin lagarbetsverksamhet, så att departementet tid efter annan året runt må kunna remittera lagförslag till lagrådets granskning. Slutligen bör man enligt min uppfattning icke bortse från betydelsen av att den högsta lagskipande myndigheten får den så att säga idkeliga uppträffning av hela sin uppfattning och den närmare kontakt med tidens behov och framtidens riktlinjer för rättsväsendet, som vinnes därigenom, att ett antal ledamöter av högsta domstolen och en ledamot av regeringsrätten med tämligen ofta återkommande personalbyten sitta i lagrådet och där få beröring med själva lagstiftningsarbetet. Lagskipningen kan eljes komma i en viss fara att stelna, att sakna kontakt med de nya livsbehoven, som komma under utredning och uppklarande just i lagarbetet. Genom denna ständigt förnyade kontakt för de högsta instanserna med det pågående lagstiftningsarbetet främjas utan tvivel i hög grad lagskipningen.

Vad nu beträffar det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet om ett skrivelseförslag, ber jag få framhålla, att det av akterna framgår, hurusom Kungl. Maj:t redan är betänkt på att se till, i vad mån en begränsning av lagrådets verksamhet bör ägas, på grund av att denna arbetsbörda numera är så stor, att den i viss mån växer lagrådet över huvudet. Att under sådana förhållanden avlåta en skrivelse och en skrivelse, som har ett så obestämt och vagt innehåll, som den av herr Lindhagen föreslagna, kan jag för min del icke finna någon anledning till. Det skulle, misstänker jag uppfattas som om i detta skrivelseförslag egentligen komme att ligga något slags uttryck för missnöje med den hittillsvarande lagrådsinstitutionen, ett misshag, som jag för min del måste finna fullkomligt oberättigat. Under sådana förhållanden, herr talman, finner jag mig böra yrka bifall till konstitutionsutskottets avslagshemställan.

Herr Schotte: Herr greve och talman! Jag skall icke uppehålla tiden med någon ingående polemik med min ärade vän på Upplandsbänken. Han kan lika litet övertyga mig om riktigheten av de synpunkter, som han anlade, som jag kan övertyga honom om riktigheten av de synpunkter, som jag anförde och som han, tror jag, icke hade tillfälle åhöra.

Jag har naturligtvis ingalunda bestritt, att lagrådets granskning är gagnande i formellt avseende och i vissa andra avseenden av betydelse, men jag har sagt och trott, att laggranskningen såsom institution och sådan den har utvecklats sig, i sin nuvarande form och med en så vidsträckt granskningsplikt icke har avgörande betydelse för lagstiftningsarbetet. Jag begärde ordet huvudsakligen därför, att herr Alexanderson uttalade, att lagrådet vid granskning av sociala lagförslag egentligen, om jag fattade honom rätt, sysselsatte sig med att se till, att allmänna rättsprinciper och allmänna rättsgrundsatser därvid blevo följda och konsekvent kommer att råda. Det är för dem, som sysslat med några av lagrådets utlåtanden på sista tiden väl känt att lagrådet också ingått på sociala problem och spörsmål ur principiella synpunkter. Jag finner visserligen naturligt, att lagrådet gjort så, och jag finner det icke anmärkningsvärt, att det gör det med den ställning, lagrådet nu författningsenligt har, men jag betvivlar, att det är behöfligt att ha en särskild granskningsmyndighet härför. Slutligen säger herr Alexanderson en sak, som jag berörde i mitt första anförande, och som jag knappast trodde numera skulle upprepas eller att det är så utomordentligt befruktande för lagskipningen, att ledamöter av högsta domstolen sitta i lagrådet. Ja, kan icke högsta domstolen fullgöra sin lagskipande myndighet utan denna befruktning, då vore det illa beställt. Men jag är fullkomligt övertygad, att högsta domstolens ledamöter lika väl och lika fullkomligt fullgöra sin lagskipning utan att hava haft tillfälle att ett par år sitta i lagrådet.

Herr Lindhagen: Beträffande herr Schlyters första lära, som även upptogs av herr Alexanderson, nämligen att lagrådet var till såsom ett slags inpiskningsinrättning för att vederbörande i justitiedepartementet skulle få sina lagförslag färdiga, hade väl ingen drömt om, att till och med detta skulle vara en uppgift för lagrådet. I god tid gör man sina lagförslag färdiga, säger herr Schlyter, för att de skola gå till lagrådet. Jo, jag tackar, jag. Huru många gör man icke alls färdiga, just därför att de skola till lagrådet? Det är åtminstone min erfarenhet, de fallen har jag rikligen upplevat. Ordföranden i en kommitté exempelvis går upp till departementet och meddelar, att inom kommittén yppats meningar, att ett brådskande lagförslag måste fram till nästa riksdag. Omöjligt svarar justitieministern, ty lagrådet hinner ej behandla det, och så lägges saken på hyllan enligt samförstånd mellan dessa två vederbörande. Därtill kommer, att ministern ibland förmenar om ett förslag, att det är för genomgripande, lagrådet kommer att avstyrka det, och då kommer lagförslaget att falla i kamrarna. Jag har mer än en gång hört, att

*Om lagrådets
avskaffande
m. m.
(Forts.)*

Om lagrådets
avskaffande
m. m.
(Forts.)

lagrådet sålunda tillagts uppgiften att stämma i bäcken, innan man kommer till ån. Det är trevliga sidor av dess verksamhet! Det förebygger dåliga lagar, säger herr Schlyter, men jag påstår, att det förekommer att man åstadkommer goda lagar i stor utsträckning och gör det i rättn tid.

Herr Schlyter fäste sig uteslutande vid formen. Jag förvånar mig, att även de, som representera sociala intressen, åtminstone icke skola taga upp detta till bemötande. Skall man hålla sig blott till den rena juridiska synpunkten att förebygga dåliga lagar, så är det klart, att även lagrådet kan hitta på många förbättringar i formuleringen. Men huru många goda lagar med hänsyn till innehållet har den icke förhindrat, herr Schlyter? Den sidan av dess verksamhet äro irreparabel, under det dess förmåga att hitta på bättre former mängen gång är erkännansvärd och varför? Jo, ofta därför att man litar på lagrådets eftergranskning, ty, såsom herr Schlyter säger, lagrådet tittar ju ändå på förslaget. Tacka för det, att under sådana förhållanden till och med en blind höna skall kunna upptäcka några oriktigheter! Men meningen är ju icke detta, utan meningen är, att de lagförslag, som uppbäras av alltför unga krafter eller icke jurister, skola undergå en sakkunnig granskning, men denna granskning, bör för det första vara av den beskaffenhet, att sakkunniga personer, som just förstå den föreliggande saken, tillkallades, och icke på en slump personer, som efter en viss tågordning från högsta domstolen eller regeringsrätten övertaga lagstiftningsarbetet och såsom en nattfrost förstöra de spåda spirande broddarna. Vidare böra naturligtvis även sådana förslag överses av jurister, men då just av sådana jurister, som verkligen egna sig för det föreliggande fallet, och icke på nämnda schablonmässiga sätt.

Herr Schlyter har icke alls yttrat sig beträffande den stora frågan om lagrådets insats i vårt sociala liv och icke heller om lagrådets förhindrande av brådskande lagars tillkomst, två omständigheter, som äro så vägande, att man bör finna på en annan apparat för de formella kraven, utan att äventyra så mycket i innehållet.

Så säger herr Schlyter, att herr Lindhagen icke har gjort sitt nu framställda yrkande i sin motion, och utskottet har endast hållit sig till hans yrkande i motionen. Det är märkvärdigt nu för tiden! Förr i världen sökte utskotten komma till positiva resultat såvitt möjligt med ledning av en motion. Om de icke ville gå så långt som motionen eller på samma linje föreslogo de en annan kläm, som mera kunde samla för tillfället, så att frågan åtminstone föll framåt. Men inte ställde de sig så fullständigt i försvarsställning gentemot alla förslag, som framlades, att de avstodo från all tankeverksamhet för att söka utfinna en annan form, som passade för situationen i utskottet.

Då är herr Alexandersons ståndpunkt begripligare, ty han rör sig åtminstone med diskutabla frågor. Herr Alexanderson sade, att om jag hade studerat en del propositioner, som gått till lagutskottet, så skulle jag finna, vilken nytta lagrådet gjort. Jag har suttit ofantligt mycket längre i lagutskottet än herr Alexanderson

och upplevat hela denna verksamhet, kanske minst tre gånger så länge, som herr Alexanderson, så att jag känner till det lika mycket som han, och jag har därunder fäst mig vid högsta domstolens och lagrådets konsekventa äventyrandet av de sociala synpunkterna. Det har många gånger föreslagit förbättringar av det formella innehålllet, men dessa kunde ha skett i annan väg och utan att äventyra det sociala innehålllet. Herr Alexanderson är en illusionist i sin hänförelse för formerna. — Vi stredo ju alltid i utskottet — han dyrkade i lagutskottet så ofta formen framför innehålllet. Det var min uppfattning i varje fall. Därför förstå vi varandra ofta inte ett spår, och därför komma vi alltid att rösta mot varandra. Herr Alexanderson är så hänförd över formens makt, att han yttrar, att lagrådet kommit till för att icke lagstiftningsarbetet skall stelna. Stelna vari? I sitt innehåll? Befruktar lagrådet innehålllet? Nej, herr Alexanderson, det har det aldrig gjort! Vad är det då som skall uppmjukas? Är det formerna? Formerna kunna icke uppmjukas annat än i och med innehålllet, ty formerna äro alltid former.

Vad nu slutligen mitt yrkande för i dag angår, trodde herr Alexanderson, att det skulle betraktas som ett misstroende votum mot en så helig institution som lagrådet, att man i en skrivelse framhåller, att det på något sätt bör reformeras, så att det icke hindrar lagstiftningen så, som jag redan nämnt. Riksdagen kan väl göra en påminnelse, men godkänna vi utskottets förslag, som inte innehåller ett enda positivt erkännande av att detta är en viktig fråga — ja, då har regeringen sannerligen inte fått någon väckelse att taga itu på något allvarligt sätt med själva saken, och det finns som sagt hundrade händer, som stå bakom regeringen och ha regeringen så i sin makt, att den knappast kan sprattla en gång. De händerna skola se till, att det inte blir något genomgripande åtgjort. Därför är det väl inte annat än på sin plats i en ordning, som så länge varit överklagad, det kan vara befogat, att riksdagen gör en påminnelse att det bör tagas itu med saken, helst den icke kommit propositionsvägen till denna riksdag, som är den sista i en valperiod.

Herr Alexanderson: Herr talman! Jag skall blott be att få nämna, att herr Lindhagen alldeles missuppfattat mig eller hört fel, då han trodde, att jag yttrat, att lagrådets arbete »motverkat förstelningen av vår lagstiftning». Det har jag inte gjort. Men jag sade däremot, att den omständigheten, att en del av våra högsta lagskipare få tillfälle att komma i kontakt med det levande lagstiftningsarbetet, motverkar ett förstelnande av *lagskipningen*. Det var den synpunkten jag framhävde, naturligtvis icke som en synpunkt i första planet, men väl en synpunkt, som förtjänar att väga ned, då man ser på frågan i dess helhet.

Då den ärade motionären framställt mig som en formdyrkare, så må jag säga, att det något överraskar mig efter det klander jag fått uppbära från andra håll för rakt motsatt fel. Men det förhåller sig nog så, herr Lindhagen, att allt rättsliv är beroende av två stora grundläggande krav. Det ena är det krav, som den ärade motionä-

Om lagrådets
avskaffande
E. m. m.
(Forts.)

Om lagrådets
avskaffande
m. m.
(Forts.)

ren alltid har för ögonen, nämligen kravet på att skapa rättfärdighet i det individuella fallet. Men det andra kravet, som också måste tillgodoses, är att skapa rättstrygghet, och det för med sig nödvändigheten av ett visst system, en viss enhetlighet, en viss konsekvens, ett sammanhang mellan rättsreglerna, sådana de te sig på det ena eller andra området. Eljest blir resultatet i praktiken en förvirring, och verkan av lagstiftningsarbeten, gjorda i de allra bästa och ädlaste avsikter, blir en helt annan än man trott. Just det sociala lagstiftningsarbetet kommer då lätt i vanrykte, och det uppstår en reaktion, där formdyrkan i stället kommer att triumfera. Denna formdyrkan vill jag icke förläna en sådan seger. Jag vill därför, att det sociala lagstiftningsarbetet liksom lagstiftningsarbetet i allmänhet skall förstå behovet av att ständigt åvägbringa en försoning mellan dessa bägge grundkrav, som allt rättsliv nu en gång är baserat på.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats, dels att vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:ts måtte omedelbart underkasta lagrådsinstitutionen och dess inflytande på lagstiftningsarbetet en ingående granskning och skyndsamt förelägga riksdagen det förslag, vartill sakens natur kunde föranleda.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Lindhagens* under överläggningen framställda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 12.

Herr statsrådet *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 430, med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass;

nr 431, med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga av 1917 års klass från fullgörande av en repetitionsövning;

nr 432, med förslag till lag om ytterligare minskning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga av 1919 års klass;

nr 434, angående bestridande av kostnaderna för framlidna Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan Margaretas begravning; samt

nr 436, med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1. i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning, dels ock förordning om ändrad lydelse av 15, 16 och 19 §§ i förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gäva.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kvinnliga biträdet hos domänstyrelsen A. M. T. Läljgren att övergå å ny lönestat för kvinnliga biträdesbefattningar hos styrelsen;

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 9 §§ i förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken, ävensom två i ämnet väckta motioner;

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser för tilläggsbidrag till innehavare av odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen ävensom av nybygglägenheter å Alträskis nybyggesområde;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 106, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 7;

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för bestämmelser i fråga om användande av sax för fångande av djur jämte i ämnet väckta motioner;

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 11, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 6;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst till Seminghundra häradsallmanning i Stockholms län hörande område;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse å statens järnvägar av viss under arméförvaltningens och marinförvaltningens disposition stående mark vid Notviken;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bestridande av kostnaderna för underhåll och vård av Tull-

garns slott med tillhörande byggnader, parkanläggningar och trädgård;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 270, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för tryggande av potatisodlingen i riket;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden från klockarbostället i Vinslövs församling; samt

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor.

*Om krigsrätts-
måls hand-
läggning i
högsta domsto-
len m. m.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen jämte en inom riksdagen väckt motion.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 153, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 20 regeringsformen.

§ 20.

De mål, som från krigsdomstolarna dragas under Konungens prövning, skola uti högsta domstolen företagas och avgöras. Tvenne militärpersoner av högre grad, dem Konungen härtill utser och förordnar, böra med domare jäv och ansvar sådana mål i högsta domstolen övervara och däröver rösta, dock må domarenas antal icke överstiga åtta.

Samtidigt härmed hade utskottet till behandling förehafat en inom andra kammaren väckt motion, nr 322, däri herr *Björck* i Jönköping hemställt, att riksdagen ville besluta att såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande lydelse av regeringsformens 20 §:

De mål, som från krigsdomstolarna dragas under Konungens prövning, skola uti högsta domstolen företagas och avgöras.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt,

1) att riksdagen, med bifall till herr *Björcks* motion, måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande.

F ö r s l a g
till
ändrad lydelse av § 20 regeringsformen.

*Om krigsrätts-
måls hand-
läggning i
högsta domsto-
len m. m.*
(Forts.)

(Nuvarande lydelse:)

§ 20.

De mål, som från krigsdomstolarna dragas under Konungens prövning, skola uti högsta domstolen företagas och avgöras. Tvenne militärpersoner av högre grad, dem Konungen härtill utser och förordnar, böra med domare jäv och ansvar, och utan särskilt arvode, sådana mål i högsta domstolen övervara och däröver rösta, dock må domarens antal icke överstiga åtta.

(Föreslagen lydelse:)

§ 20.

De mål, som från krigsdomstolarna dragas under Konungens prövning, skola uti högsta domstolen företagas och avgöras.

2) att förevarande kungl. proposition icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *von Geijer*, som, med instämmande av herrar *K. J. Ekman*, *H. Gösta Andersson*, *Mag-nusson* i Tumhult och *Persson* i Fritorp, anført:

»Mot förevarande kungl. proposition har jag intet att erinra och hemställer jag för den skull, att densamma måtte bifallas.

Vidare vill jag hava anført följande. Konstitutionsutskottet har under innevarande riksdag vid upprepade tillfällen uppå yrkande av enskild motionär och t. o. m. på eget initiativ föreslagit riksdagen att såsom vilande antaga förslag till ändrad lydelse av stadganden i grundlagarna för att på sådant sätt möjliggöra och underlätta antagande av förändringar i andra lagar utan att förslag till dylika lagar förelegat och sålunda deras lämplighet icke ens kunnat underkastas undersökning eller prövning. Jag finner en dylik praxis alls icke vara att förorda, och vill framhålla detta här, där en dylik hemställan föreligger.»

Herr *von Geijer*: Herr greve och talman! Jag har anført reservation vid ifrågavarande utskottsutlåtande och skall be att få giva några skäl för denna min hållning.

Det är intet långt utlåtande utskottet här avgivit, men det har en icke obetydlig principiell innebörd. Den kungl. propositionen, som givit anledning till utskottets utlåtande, gick ut på att en förändring skulle vidtagas i 20 § regeringsformen, varigenom arvode skall kunna beredas de militära ledamöter, som enligt nu gällande grundlag skola sitta i högsta domstolen, då där förekommer mål och

Om krigsrätts-
måls hand-
läggning i
högsta domsto-
len m. m.

(Forts.)

ärenden, som dragits dit ifrån krigsunderdomstolarna. Utskottet har emellertid icke allenast avstyrkt detta Kungl. Maj:ts förslag utan gått längre. På grund av en motion har utskottets majoritet helt enkelt föreslagit, att stadgandet om dessa två militära ledamöters säte och stämma i högsta domstolen skulle tagas bort.

Det är såvitt jag vet första gången man på en enskild motion föreslår en förändring i grundlagen på förhand. Om några dagar kommer på kammarens bord ett annat förslag från konstitutionsutskottet, där utskottet själv tagit initiativet till ett dylikt förfarande. Det är häremot som jag nu närmast vill opponera mig. Jag kan icke erinra mig, när regeringen för första gången använde detta sätt, att man för att spara tid förelade riksdagen ett förslag till grundlag, innan den lag eller förordning, som man på detta sätt avsåg att gynna, ännu var antagen. Det första fall jag minnes från den tid jag varit i riksdagen är frågan om militieombudsmannen. Emellertid vill jag säga, att i samtliga de fall, då regeringen så att säga gått denna genväg, hava frågorna varit beredda, fullt utredda, och där har i allmänhet förelegat utarbetade förslag, som riksdagen kunnat taga del av och därigenom bilda sig en uppfattning om vad det gällt. I det fall jag nyss nämnde, beträffande militieombudsmannen, var det rent av en överenskommelse som förelåg, och alla som voro med om detta måste giva mig rätt däruti, att den frågan faktiskt var avgjord, även om förordningarna därom icke formellt voro antagna. Nu är det endast och allenast på en motionärs förslag, som vi skulle vidtaga en dylik åtgärd. Det anser jag för min del vara ganska betänkligt.

Jag erinrar mig, att trots det läge som frågan om militieombudsmannen hade, då förslaget antogs, jag nyss antydde, höjdes redan då betänksamma röster mot att man på förhand vidtog förändringar i grundlagen. Jag kan inte neka till att det förefaller mig, som om dessa farhågor i viss mån blivit besannade genom vad man nu söker införa. Den nya praxis, som det här är fråga om att inaugureras, förefallet det mig vara alldeles nödvändigt, att vi sätta oss emot.

Jag skall taga mig friheten att läsa upp den utredning motionären åstadkommit eller vad som i motionen skall ersätta den utredning, som Kungl. Maj:t brukar förebbringa i sådana fall. Det säges kort och gott: »Det synes mig uppenbart, att ifrågavarande bestämmelser icke stå i överensstämmelse med vår tids allmänna rättsuppfattning. Något verkligt behov av militär sakkunskap vid den juridiska prövningen av de militära domstolarnas utslag i högsta instans torde icke heller föreligga.» Det är all den utredning som förekommer.

Nu replierar visserligen utskottet på en annan omständighet, nämligen att riksdagen tämligen nyss har beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att »Kungl. Maj:t ville, efter verkställd utredning, huruvida krigsdomstolarna i fredstid kunna avskaffas, för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda». Men inte kan man på en dylik skrivelse helt enkelt på förhand besluta förändringar i grundlagen. Detta är dock ganska betecknan-

de och betydelsefulla ord: »huruvida» och »efter verkställd utredning».

Jag kan icke finna, att de av utskottet åberopade omständigheterna på något som helst sätt motivera, att vi nu skola gå in på den efter min tanke ganska betänkliga vägen, att man, då en tillfällig majoritet i utskottet tycker att en förändring kunde vara bra men att den kunde fördröjas och försvaras genom ett stadgande i våra grundlagar, helt enkelt bara tar bort detta, så att det inte längre finns något hinder. Det kan inte vara lämpligt, att man på det sättet handskas med grundlagsbestämmelser, och jag för min del vill därför på det bestämdaste yrka, att riksdagen gör ett bestämt motstånd.

Jag kan också tillkännagiva, att den synpunkt, som jag nu har hävdad, även vunnit beaktande i andra kammaren, då denna kammare alldeles nyss avslagit utskottets hemställan och bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

På grund av vad jag nu anfört ber jag också därför, herr greve och talman, att få yrka, att kammaren måtte med avslag på utskottets hemställan bifalla den av Kungl. Maj:t avlämnade propositionen.

Herr Schlyter: Herr talman, mina herrar! Detta utlåtandes motivering har varit ett rätt tacksamt angreppsobjekt för den föregående ärade talaren. I själva verket återger motiveringen — i vars justering jag ej deltagit — icke tillfredsställande den tankegång, som gjort sig gällande inom utskottet bland dem som tillstyrkte herr Björcks motion.

Denna tankegång var följande. Det finns inte något behov eller någon anledning att just i militärmål i högsta domstolen insätta ett par representanter för en speciell sakkunskap, när man i många andra, vida viktigare och vida svårare mål, där det kräves en långt större sakkunskap på specialområden, icke har ansett det nödvändigt att i högsta domstolen sätta in några representanter för denna, ehuru man i lägre instanser har målen hänvisade till specialdomstolar. Utskottet hade alltså den meningen, att man, när uppmärksamheten bara blivit fäst på denna sak genom den framlagda motionen kunde utan någon vidlyftig utredning fatta ståndpunkt till frågan och bifalla förslaget om strykande av de ifrågavarande militära bisittarna i högsta domstolen.

Men så förelåg samtidigt i riksdagen ett förslag till skrivelse om avskaffande av krigsdomstolarna i allmänhet. Det begärdes då ifrån högerhåll inom utskottet, att man skulle avvakta utgången i riksdagen av detta ärende, för att kunna stödja sig på den utredning, som där kunde komma att förebringas. Lagutskottet kom med sitt tillstyrkande utlåtande, och riksdagen biföll förslaget om skrivelse angående krigsdomstolarnas avskaffande.

Saken upptogs då på nytt i konstitutionsutskottet, och från utskottsmajoritetens sida gjordes det gällande, att vi här hade ett ytterligare stöd för vår uppfattning, att något behov av speciella representanter för militärerna i högsta domstolen icke förelåg. An-

*Om krigsretts-
måls hand-
läggning i
högsta domsto-
len m. m.
(Forts.)*

Om krigsrätts-
måls hand-
läggning i
högsta domsto-
len m. m.

(Forts.)

ser man, att det inte ens i de lägre instanserna finnes behov av en specialdomstol för krigsrättsmål, föreligger det naturligtvis ännu mindre något sådant behov i den högsta. Jag ser på herr Alexan-
der, att han nu vill begära ordet, och antagligen kommer han att säga: tvärtom, vi skola just i högsta domstolen hava represen-
tanter för den militära sakkunskapen, eftersom vi icke få det i de lägre. Men det vill jag redan nu hava sagt, att jag inte kommer att svara på denna erinran, då jag anser en sådan ståndpunkt vara alldeles orimlig.

Mina herrar! Tänk er några år framåt i tiden! Såsom vilket kuriosum skola vi icke då betrakta den dämra naturligtvis upphävida grundlagsbestämmelsen, att när krigsrättsmål — d. v. s. i allmänhet mål om ansvar för förseelser, som värnpliktiga och andra menige råkat begå i tjänsten — förelågo till avgörande hos landets högsta dömande myndighet, militärbefälet skulle vara representerat bland domare för att framhålla sina speciella synpunkter angående exempelvis vad disciplinen kräver i särskilda fall! Jag skulle finna det mycket rimligare, ifall våra arbetare anhölle, att när det i högsta domstolen förekommer åkarpsmål och liknande ärenden, de finge representeras av några bisittare, som kunde framhålla deras speciella syn på dessa saker, vilken i betraktande av den miljö, vari högsta domstolens ledamöter leva, måhända är mera främmande för dem än militärbefälets synpunkter i de militära målen. Jag har det största förtroende för högsta domstolens ledamöter, och det sträcker sig så långt, att jag tror, att de även i krigsrättsmålen, som ingalunda äro av någon mera invecklad beskaffenhet, besitta tillräcklig förmåga att tränga in i de speciella förhållanden, som man i dem rör sig med.

Ja, mina herrar, jag har hört från andra kammaren, att man där har avslagit herr Björcks motion. Det lär väl då icke vara stor anledning att antaga, att första kammaren skall vara mera radikal än den andra. Jag öber i alla fall, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, då jag icke haft någon anledning att frångå den mening, till vilken jag i utskottet anslutit mig.

Trots sin nämnda ståndpunkt till motionen har emellertid andra kammaren icke bifallit den kungl. propositionen som innehöll, att man ur grundlagen skulle stryka den bestämmelse som stadgade, att de militära ledamöterna i högsta domstolen icke skulle hava något arvode. För närvarande äro militärpersonerna i högsta domstolen likställda med våra nämndemän i underrätterna. De få gå upp och fungera liksom nämndemännen utan arvode. Som bekant har riksdagen skrivit och begärt utredning om ersättning till nämndemännen, ett mycket väl motiverat krav. Frågan är nu fullständigt utredd och kunde hava förelagts denna riksdag, ifall Kungl. Maj:t hade funnit det ekonomiska läget tillåta det, men det blev för dyrbart. Kungl. Maj:t ansåg i varje fall icke denna fråga vara tillräckligt viktig för att begära det erforderliga anslaget. Men att de militära nämndemännen i högsta domstolen skulle få ersättning för sitt biträde där, har ansetts

så viktigt, att man till och med föreslår en grundlagsändring för detta ändamål. Jag hemställer, att kammaren, för den händelse utskottets förslag beträffande herr Björeks motion skulle avslås, i alla fall måtte finna det icke vara tillräckligt angeläget att göra den grundlagsändring, som Kungl. Maj:t har propulerat, utan i så fall avslå även Kungl. Maj:ts proposition i avbidan på ett regeringsförslag om de militära ledamöternas avskaffande.

*Om krigsrätts-
måls hand-
läggning i
högsta domsto-
len m. m.
(Forts.)*

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag begärde ordet endast för att rätta en uppgift i mitt förra anförande. Jag lämnade där den upplysningen, att andra kammaren skulle hava bifallit den av mig med flera avgivna reservationen. Emellertid hade min interlokutor därvidlag felaktigt uppfattat uppgifterna från andra kammaren. Denna kammare har nämligen tagit herr Leanders reservation, vilken innebär avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Det var endast för att göra denna rättelse, som jag begärde ordet.

Herr Claason: Som kammaren torde finna, har jag icke haft tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling i utskottet. Jag ber dock att få yttra några ord, för att det icke skall råda någon tvekan om min ståndpunkt. Jag ber då att till alla delar få förena mig med herr von Geijer. Jag skall utöver vad han yttrade emellertid be att få framhålla det rätt säregna förhållandet, att den näst föregående ärade talaren, herr Schlyter, som skulle försvara utskottets hemställan, förklarade, att motiveringen för denna hemställan var av sådan beskaffenhet, att han icke alls ville försvara den. Skulle kammaren bifalla utskottets hemställan, skulle det således bli en kläm — mot vilken jag senare skall vända mig — med en motivering, som dock den, som främst har genomdrivit utskottets beslut, icke vill giva sig till att försvara.

Jag undrar icke heller därpå, ty om man går till denna motivering, finner man, att den är ganska haltande. Bland annat utgår den från att riksdagen skulle ha skrivit och principiellt uttalat sig för »krigsdomstolarnas avskaffande». Det står icke riktigt så i riksdagens skrivelse. Det står där, att riksdagen begär en undersökning, huruvida krigsdomstolarna *i fredstid* kunna avskaffas, och de är dock något helt annat än att nu komma och föreslå, att kammaren på rak arm skulle antaga en grundlagsändring, som skulle innebära, att det militära inslaget i högsta domstolen borttages såväl för krigstid som för fredstid. Det sista är ju något helt annat.

Vidare måste jag säga, att jag för min del också anser den jämförelse, som här gjorts med de särskilda krigsdomstolarna, över huvud taget haltande. Vad som här är fråga är ju icke någon särskild krigsdomstol, utan det gäller här, att vid vissa särskilda mål tillföra högsta domstolen en speciell sakkunskap på ett visst område, där man kan antaga, att ledamöterna kanske icke sitta inne

Om krigsrätts-
måls hand-
läggning i
högsta domsto-
len. m. s. m.
(Forts.)

med en sådan speciell sakkunskap. Jag har under debatter vid denna riksdag icke minst av herr Schlyter hört framhållas, att det vore en synnerligen lämplig metod, som man alltmer söker slå in på i rättsskipningen i vårt land, att i domstolar, där mål av säregen beskaffenhet skola prövas, sätta in sakkunniga på ifrågavarande område. Det är väl just vad som sker i högsta domstolen, men det synes mig vara en helt annan sak än det man talar om, då man yrkar på de speciella krigsdomstolarnas avskaffande.

Om dessa frågor kan man emellertid möjligen hava delade meningar. Vad som däremot synes mig vara alldeles ostridigt, är att konstitutionsutskottet icke bör på det sätt, som här skett, giva sig till att framlägga förslag till en ändring av grundlagen för att möjliggöra en lagstiftning på ett område, där icke någon som helst utredning finnes om en sådan lagstiftnings behövlighet eller hur den skall vara beskaffad, om den över huvud skall genomföras. Här föreligger ingen utredning i ämnet; det finns exempelvis icke något yttrande ens från högsta domstolen. Jag har enskilt sökt höra mig i frågan hos ledamöter av högsta domstolen. De hava svarat, att man i högsta domstolen betraktar tillförandet av militär sakkunskap i militära mål såsom synnerligen nyttigt. Det förefaller mig, som om riksdagen, innan den tager ståndpunkt till en sådan fråga, som den förevarande, dock borde hava fått någon uppfattning om den mening, som gör sig gällande hos den domstol, som det här gäller att i ett eller annat avseende reformera.

Vad vi däremot veta, är att Kungl. Maj:ts regering — den regering som satt, då propositionen framlades och som väl icke kan misstänkas vara särdeles starkt influerad av militaristiska synpunkter — ansåg, att högsta domstolens militära ledamöter borde sitta kvar och att detta institut så tillvida borde förstärkas, som man borde giva de militära ledamöterna arvode. Den uppfattning, som i propositionen framförts från Kungl. Maj:ts sida går således i rakt motsatt riktning mot vad konstitutionsutskottet här tillåtit sig framkasta.

I övrigt ber jag att få understryka vad herr von Geijer sade. Jag tror, likasom han, att det är alldeles exempellöst, att konstitutionsutskottet ger sig till att i förskott framlägga grundlagsändringsförslag beträffande ett lagstiftningsområde, rörande vilket ingen som helst utredning föreligger.

Jag instämmer i herr von Geijers yrkande.

Herr Alexanderson: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten många ögonblick. Jag är i det väsentligaste förekommen av den föregående talaren. Jag vill också vända mig mot denna metod, att riksdagen helt enkelt på rak arm skulle antaga en grundlagsändring, som innebär en förändring i domstolsorganisationen, medan det naturliga väl vore, att riksdagen, om den önskade en förändring av denna beskaffenhet, nöjde sig med att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning, som i så fall helt natur-

ligt skulle sättas i samband med den redan beslutade utredningen rörande krigsunderdomstolarna.

Vad som föranledde mig att begära ordet var emellertid den uppfattning, som kom till synes i den ärade konstitutionsutskottsledamotens anförande, att ett avskaffande av specialdomstolar i underinstans som en naturlig konsekvens skulle betinga vad konstitutionsutskottet här har föreslagit samt att detta lämpligen kunde företagas redan, som nyss sades, i förskott och innan förändringen av underdistansernas organisation är färdig. Det har ju icke varit meningen med riksdagsskrivelsen rörande underdistanserna, att den militära sakkunskapen helt och hållet skulle bannlysas från handläggningen av dessa mål, utan antingen i form av inför domstolen inkallade sakkunniga eller också i form av tillfälligt tillkallade sakkunniga bisittare i rätten skulle man begagna sig av den specialkunskap, som kan behövas vid jurisdiktionen på detta område liksom på en hel del andra områden av speciallagstiftning. Det är ju just vad som redan nu är ordnat i högsta domstolen. Någon anledning att taga bort dessa militära bisittare ur högsta domstolen, därför att man förändrar specialdomstolarna i underinstanserna till ordinarie domstolar, men eventuellt med militära bisittare, synes icke föreliggande. Tvärtom är det väl så, att i och med att man försvagar specialsakkunnelement i underrätterna, kan det finnas större anledning att lämna den högsta instansen tillfälle att tillgodogöra sig sådan sakkunskap. En annan fråga är om den rätta vägen just är att dessa sakkunniga äro bisittare i domstolen, men såsom vår högsta domstol är organiserad och med det arbetssätt den har, är det givetvis den enda form som nu kan ifrågakomma, och då den också finnes enligt gällande grundlag, är det väl ingen anledning att hux flux taga bort den, innan man gjort klart för sig, hur det hela kommer att gestalta sig.

Jag ber således, herr talman, att få yrka avslag på herr Björcks motion. Vad angår den kungl. propositionen, har jag, då den redan är avslagen av andra kammaren, ingen anledning att rörande den framställa något yrkande.

Herr Schlyter: Herr talman! Det var ett yttrande i herr Geijers anförande, som sedan kom igen i herr Clasons, nämligen att kammaren genom att bifalla utskottets förslag skulle »på förhand», som herr von Geijer sade, eller »i förskott», som herr Clason uttryckte sig, antaga en grundlagsändring, innan man sett de ändringar i den allmänna lagstiftningen som hade samband härmed. I själva principfrågan vill jag säga, att jag är ense med herr von Geijer och herr Clason. Det har innästlat sig den vanan under de sista riksdagsperioderna, att Kungl. Maj:t i stället för att göra de allmänna lagförslagen färdiga i så god tid, att de kunnat framläggas samtidigt med grundlagsändringsförslagen vid den sista riksdagen i en period, begär, att riksdagen skall antaga ett grundlagsändringsförslag såsom vilande utan att vara i tillfälle att ingå på en grundligare granskning av det därmed sammanhängande allmänna

Om krigsrättsmåls handläggning i högsta domstolen m. m.

(Forts.)

Om krigsrätts-
måls hand-
läggning i
högsta domsto-
len m. m.
(Forts.)

lagförslaget. Jag ogillar som sagt detta system. Nu ligger emellertid icke frågan så, att det av utskottet föreslagna grundlagsändringsförslaget skulle för sitt genomförande förutsätta ändring av allmän lag. Jag försökte i mitt förra anförande klargöra, att den av utskottet nu föreslagna grundlagsändringen står alldeles oberoende av huru de blivande ändringarna på processlagstiftningens område komma att gestalta sig. Men såsom förklaring till att denna synpunkt kunde framföras av herr von Geijer, medgav jag, att utskottets motivering är otydligt skriven. Motiveringen kan giva anledning till det missförståndet, att utskottet skulle ansett, att grundlagsändringsförslaget förutsatte ett genomförande av det utav riksdagen begärda men ännu ej antagna lagförslaget om krigsdomstolarnas avskaffande. Jag ville alltså endast säga, att utskottets motivering icke fullt återger utskottsmajoritetens uppfattning i denna sak.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten i föreliggande utlåtande.

Härpå gjordes till en början enligt de rörande punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å utskottets hemställan i denna punkt; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

I avseende å punkten 2, yttrade herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan, dels ock antagande av Kungl. Maj:ts ifrågakvarande förslag att vila till vidare grundlagsenlig behandling.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 144, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m. dels ock i anledning därav väckt motion.

Utskottet hade i förevarande utlåtande avfattat sin hemställan i två med A och B betecknade punkter, av vilka den förra innehöll fyra lagförslag.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Hult: I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 36 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först vart och ett av de i punkten A behandlade lagförslagen föredras

särskilt för sig, där så erfordras, paragrafvis med promulgationsstadganden, ingress och rubrik sist;

att sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställanden i punkterna A och B föredragas;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres; samt

att för den händelse något av lagförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

De av utskottet tillstyrkta lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets hemställanden i punkterna A och B.

Biföllos i vad de ej kunde anses besvarade genom kammarens föregående beslut.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphörande av taxering enligt förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt m. m., biföllos vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner i fråga om förbud mot tillverkning och import av starkare maltdrycker.

Om förbud mot tillverkning m. m. av starkare maltdrycker.

Utskottet hade i detta betänkande på angivna skäl hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av föreliggande motioner, I:163 av herr C. G. Ekman m. fl. och II:238 av herr Sävström m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning av frågan, huruvida och under vilka förutsättningar förbud mot försäljning inom riket av maltdrycker, vilka innehölle mera än 3,6 volymprocent alkohol, skulle kunna stadgas, ävensom snarast möjligt förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid betänkandet fanns fogad en reservation av herr *Antonsson*, som anförde:

»Då enligt min mening i öke några giltiga skäl anförts för änd-

Om förbud ring i nu gällande lagstiftning på ifrågavarande område, yrkar jag
 { mot tillverk- avslag å såväl motionerna som utskottets hemställan. »
 ning m. m. av
 starkare malt-
 drycker.

(Forts.)

Herr A n t o n s s o n: Herr talman, mina herrar! Då jag i det ärende, som innefattas i bevillningsutskottets nu förevarande betänkande genom omständigheternas makt blivit ensam reservant med yrkande om avslag på såväl motionerna som utskottets hemställan, tillåter jag mig med några få ord motivera denna min ståndpunkt.

Efter det motionärerna — på goda grunder — antagit, att riks- dagen icke skulle gå med på att hänföra pilsnerdrickat till rus- drycker utan anse, att den frågan definitivt bör avgöras i samband med kravet på ett allmänt rusdrycksförbud, föreslå motionärerna att oberoende av sistnämnda frågas läge lagstiftningen nu bör resa hinder mot återupptagande av öltrafiken i dess tidigare omfattning, och yrkas kort och gott, att maltdrycker av klass III icke vidare må här i landet tillverkas eller hit importeras.

Enligt 1917 års rusdrycksförordning är maltdryck som inne- håller över 3,6 procents alkoholstyrka betecknad såsom rusdryck och skall sålunda tillhandahållas allmänheten endast genom i lagen föreskrivna bolag och inköpsrätt tillkommer endast den som inne- har motbok, vilken, om missbruk på här ifrågavarande område sker kan indragas, likaväl som om missbruk förekommer med avseende på spritdrycker.

Motionärerna göra sig alltså skyldiga till en vilseledande upp- gift, då de påstå, att ett bibehållande av maltdryck, klass III, skall leda till återupptagande av öltrafiken i dess tidigare omfattning. Sådant är ju, som jag med stöd av gällande lagstiftning påvisat, icke möjligt. Någon vidlyftig motivering för sin framställning anse sig motionärerna icke behöva förebbringa. Emellertid erinras om att någon tillverkning eller import av maltdrycker motsvarande klass III sedan ett par år tillbaka icke förekommit, att bryggeri- näringen lämnat god vinst även under den tid tillverkningen av starka maltdrycker varit inställd — ett förhållande, som i paran- tes sagt enligt min uppfattning icke har sammanhang med den före- liggande frågan — att dessa starkare maltdrycker visat sig kunna utan olägenhet för någon ersättas av de svagare maltdryckerna. Detta påstående är emellertid icke riktigt. Pilsnerdrickat kan på grund av sin låga alkoholhalt icke utan fara för försämring för- varas någon längre tid och kan vid sådant förhållande lätt bliva hälsofarlig. Många konsumenter äro icke i tillfälle att erhålla va- ran utan med längre mellanrum. För dessa är det av största vikt, att en hållbar maltdryck är att tillgå.

För mig är emellertid i denna fråga principiella skäl avgörande. Jag anser det nämligen oriktigt och orimligt att införa bestämmel- ser därom, att maltdryck innehållande över 3,6 volymprocent al- koholhalt icke får inom landet tillverkas och försäljas eller hit im- porteras, då det är tillåtet att tillverka och importera såväl sprit-

drycker som vin med väsentligt högre alkoholhalt än varom här är fråga. *Om förbud mot tillverkning m. m. av starkare malt-drycker.*

Med avseende å utskottets motivering tillåter jag mig fästa kammararens uppmärksamhet vid ett par punkter. Det säges nederst i tredje stycket på sidan 2, att det saknas anledning att ifrågasätta indragning av sådan tillverkning av alkoholstarkare maltdrycker, som bedrivs uteslutande för export. Om denna maltdryck vore så skadlig, som motionärerna söka göra gällande, förefaller det obarmhärtigt att för snöd vinnings skull sälja densamma till utlandet. Vidare anför utskottet, att utredningen jämväl torde böra omfatta frågan, huruvida och i vad mån någon ersättning kan anses påkalla, i händelse förbud mot försäljning av starkare maltdrycker kommer att meddelas. Härav framgår, att ett beslut i enlighet med utskottets förslag kan innebära en stor ekonomisk räckvidd.

Utskottets hemställan mynnar visserligen ut i yrkande endast om utredning, men ett bifall härtill innebär ju dock ett godkännande i princip av motionärernas förslag, och konsekvensen av detta ståndpunktstagande kan icke utebliva. Riksdagen har bundit sig.

Herr talman! Med stöd av vad jag nu anfört yrkar jag avslag å såväl motionerna som utskottets hemställan.

Herr Wijk: Herr talman! Jag får bekänna, att jag varit ganska tveksam i denna fråga. Jag har fullkomligt klart för mig, att den utskänkning av det starka ölet, som förut ägt rum, har varit ett av de mera sorgliga momenten i fråga om fylleriet och missbruket av rusdrycker här i landet. Å andra sidan är det ju så, att försäljningsförordningen i fråga om öl nu är förändrad. Ölet är lagt under bolagen, och vi hava icke ännu haft tillfälle att konstatera, i vad mån denna förordning också kan komma att medföra en genomgripande förändring i de olägenheter, som förut varit förenade med det starkare ölets förbrukning.

Emellertid har inom utskottet framhållits från flera håll att även med den förändrade försäljningsförordning, som nu skall träda i kraft, kan förväntas, att olägenheterna vid förbrukning av det starkare ölet icke komma att, i varje fall helt och hållet, hävas. Det har även framhållits, hur man under den kristid, som vi nu ha genomgått, vant sig vid att undvara ölet och använda en lättare maltdryck. Under sådana förhållanden har jag funnit, att om det befunes vara nödigt, skulle man även framdeles kunna avstå från dessa starkare maltdrycker. Men i motsats mot motionärerna ha jag och utskottets majoritet ansett det vara olämpligt att genast fatta beslut i detta ärende utan att låta det föregås av någon utredning. Denna utredning skulle bland annat omfatta en undersökning, om det icke tekniskt skulle låta sig göra att ernå en maltstarkare och mera hållbar måltidsdryck än den nuvarande pilsnerdrickan utan att därmed överskrida den alkoholhalt, som nu särskiljer pilsnerdricka från det starkare ölet. Utredningen skulle även innebära en undersökning av de följder, som ett förbud att inom landet sälja starkare maltdrycker skulle kunna medföra i fråga om importen av sådana ölsorter.

Om förbud
mot tillverk-
ning m. m. av
starkare mali-
drycker.
(Forts.)

Jag har på de grunder, som anförts i utskottet och som jag här sökt referera, för min del velat vara med om det slut, till vilket utskottet kommit och som för övrigt är en kompromiss mellan olika meningar inom utskottet, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Såsom av den siste ärade talarens anförande framgår, är det uppenbart, att man kommit fram till detta nära enhälliga förslag genom en uppgivelse av ståndpunkterna från olika håll. Men jag måste säga, att jag har svårt att förstå, hur mina meningsfränder i utskottet kunnat medverka till den kompromiss, som här föreligger. Det är ju så, att man ej blott strukit andra ledet i motionen, vari hemställdes om en förklaring, att Kungl. Maj:t under tiden, medan utredningen pågick, skulle åstadkomma en porivisorisk reglering av nu ifrågavarande maltdryckshantering, utan man har också i fråga om första ledet förändrat frågeställningen därhän, att utredningen skall omfatta, *hurvida* en sådan inskränkning kan ske. Att man skall behöva göra denna fråga, sedan vi hava bakom oss ett par års erfarenhet, som visar att det mycket väl går för sig, förefaller mig rätt så egendomligt. Jag vill sålunda säga, att jag anser en fråga om, *hurvida* det kan ske, obehöflig; och jag tror, att mina meningsfränder i allmänhet stå på den ståndpunkten, att den frågan skäligen icke behöver framställas eller utredas.

Jag vill emellertid icke nu göra något yrkande; jag vill endast uttala den bestämda förhoppningen, att denna utredning måtte på det sättet bedrivas, att *redan nästa års riksdag kan få tillfälle att taga position till utredningens resultat.*

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande betänkande hemställt samt vidare på avslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägan ja besvarad.

Herr Antonsson begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar.

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 40.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om punschskatt. *Förordningsförslag om punschskatt m. m.*

I en den 27 februari 1920 dagtecknad, till bevillningsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 136, hade Kungl. Maj:tt, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till förordning om punschskatt.

Utskottet hade i föreliggande betänkande på återopade skäl hemställt, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, nr 136, med förslag till förordning om punschskatt, icke kunnat av riksdagen godkännas, besluta, att rubrikerna 183 och 184 i tulltaxan samt till desamma hörande anmärkning 1 skulle från och med den 1 januari 1921 erhålla följande ändrade lydelse:

Kvantitet
för tullbe-
räkningen

Tullsats
Kr. öre

Brännvin och sprit, alla slag, härunder även
inbegripna arrak, rom och konjak:

183.	arrak och rom	$\left. \begin{array}{l} 1 \text{ liter av} \\ 50 \text{ procents} \\ \text{alkoholhalt} \\ \text{vid } +15^{\circ} \text{ C.} \end{array} \right\}$	2: 50
	a. på fat, större eller mindre		
	b. på andra kärl	$\left. \begin{array}{l} 1 \text{ liter, utan} \\ \text{avseende å} \\ \text{alkohol-} \\ \text{halten.} \end{array} \right\}$	2: 50
184.	andra slag:		
	a. på fat, större eller mindre	$\left. \begin{array}{l} 1 \text{ liter av} \\ 50 \text{ procents} \\ \text{alkoholhalt} \\ \text{vid } +15^{\circ} \text{ C.} \end{array} \right\}$	1: —
	b. på andra kärl	$\left. \begin{array}{l} 1 \text{ liter, utan} \\ \text{avseende å} \\ \text{alkohol-} \\ \text{halten.} \end{array} \right\}$	1: 85

Anm. 1. Vid förtullning av brännvin och sprit i kärl, innehållande mindre än 250 liter, enligt de här ovan för tullberäkning bestämda grunder skall tullavgiften förhöjas med 15 öre per liter.

Vid betänkandet fanns fogad en reservation av herrar *Antonsson, Wijk, Boman, Kobb* och *Heyman*, vilka yrkat att utskottets motive-

Förordnings-
förslag om
punschskatt
m. m.

(Forts.)

ring på sid. 6—7: »Emellertid är härmed — — — i sådant syfte.» måtte få följande ändrade lydelse:

»Härmed är givetvis förenat att inkomsten av den särskilda punschbeskattningen icke kommer att tillföras rusdrycksmedelsfonden. Med hänsyn till den jämförelsevis obetydliga avkastning punschstämpeln hittills lämnat synas emellertid några betänkligheter mot utskottets förslag ej på denna grund behöva resas.»

Herr W i j k: Herr talman, mina herrar! Som kammaren finner, har utskottet varit enhälligt i sitt förslag, med undantag av en punkt rörande motiveringen.

Som kammaren väl känner till förhåller det sig så, att då riksdagen 1913 fattade beslut om en begränsning av statens inkomst av rusdrycksmedel i sammanhang med skapandet av rusdrycksmedelsfonden, hänfördes till inkomster av rusdrycker brännvinstillverknings-skatt, brännvinsförsäljningsmedel, punschskatt och maltskatt, men däremot ej tullinkomsten av importerade rusdrycker. Avsikten med det beslut som då fattades var dels att i någon mån begränsa statens inkomst av rusdrycksmedlen, för att denna inkomst ej skulle utgöra ett hinder för den fortsatta nykterhetslagstiftningen, dels också att tillföra ett visst överskott från dessa medel till en fond, som kunde användas för att möta eventuella ersättningsanspråk från närings-idkarnas sida. Under den tid, som sedan dess förflutit, har det visat sig, att utvecklingen gått i annan riktning än vad man då ansåg sannolikt; dels har statens inkomst från dessa inkomstkällor i hög grad minskats under den kristid vi genomgått, dels ha de belopp, som tillflutit rusdrycksmedelsfonden, blivit större än man från början kunde förutse.

Den förändring i den kungliga propositionen, varom utskottet nu hemställer är, att den hittillsvarande punschstämpeln skall ersättas med en motsvarande höjning av rom- och arrakstullen, vilket bl. a. innebär att den inkomst från punschstämpeln, som förut inräknats i rusdrycksmedlen, nu skulle gå därifrån och såsom tullinkomst direkt komma statsverket till godo. Utskottets majoritet har ansett, att konsekvensen då skulle kräva, att åtgärder vidtoges för att kompensera detta och således åstadkomma, att en punschstämpeln motsvarande inkomst alltså skulle inräknas i rusdrycksmedlen.

Det förefaller mig, som om den ståndpunkten vore alltför överdrivet doktrinär och schematisk. Som jag redan nämnt, har statsverket under de gångna åren fått en oberäknat låg inkomst och rusdrycksmedelsfonden en oberäknat hög inkomst av rusdrycksmedlen. Då det belopp, som det här är fråga om, utgör omkring 1 ½ miljon kronor, förefaller det mig under sådana förhållanden synnerligen rimligt, att man här icke vidtager några kompenserande åtgärder, utan låter de naturliga följderna av detta beslut ha sin gång. Det skulle innebära, att statsverket möjligen kan få en synnerligen välbehörlig ökning i sina inkomster av cirka 1 ½ miljon kronor om året. Då därtill kommer, att ett bifall till utskottsmajoritetens förslag skulle innebära, att av tullinkomsten på rom och arrak en del skulle redovisas som rusdrycksmedel och en del som tullmedel, föreligger häri en ren

teknisk olägenhet, som jag tycker att det finnes starka skäl att icke förorda. Men även om saken skulle kunna ordnas på annat sätt, håller jag före, att de synpunkter, jag här gjort gällande, äro tillräckligt starka för att riksdagen i varje fall icke uttryckligen skall uttala sig för, att kompensation i detta fall bör äga rum. För att undgå detta behöves endast den ändring i motiveringen, som föreslås i den av herrar Antonsson m. fl. till betänkandet fogade reservationen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

*Förordnings-
förslag om
punschskatt
m. m.
(Forts.)*

Herr Nilson. Karl August: Som kammaren behagade finna, är detta ärendes behandling hos utskottet litet ovanlig. Det var en kunglig proposition, som framlades, med begäran om en omläggning av punschstämpeln, men utskottet fann, att den kungliga propositionen genom det föreslagna sättet för uttagandet av denna skatt var behäftat med åtskilliga olägenheter. Därför lät utskottet göra en utredning, om icke i stället för omläggningen av punschstämpeln det skulle kunna finnas möjlighet att taga ut samma belopp genom ökad tull på arrak, som utgör grundämnet för punschen. Utskottet fann till sist den vägen framkomlig. Det är detta förslag om utbytande av punschskatten mot en förhöjd tull på arrak, som här föreligger; men det har fört med sig, som den föregående ärade talaren framhöll, att de medel, som från denna skatt inflyta, komma i form av tull och icke i form av skatt. Det blev alltså ej möjligt för utskottet att ordna saken på det av regeringen tänkta sättet, att skatten visserligen skulle utgå efter ett annat system, men vare densamma som förut till sin innebörd och sitt ändamål, att jämte andra rusdrycksmedel gå till rusdrycksmedelsfonden.

När emellertid utskottet sålunda ansåg sig böra gå med på den omläggning, som utredningen inom utskottet givit anvisning på, nämligen en förhöjd tull på arrak i stället för punschskatt, var det helt naturligt, att utskottet också fann att de medel, som på detta sätt inflöto, borde, såsom regeringen hade tänkt sig och rusdryckslagstiftningen förutsätter, övergå till rusdrycksmedelsfonden. Då man emellertid ej kunde hinna med att få en lämplig förordning utarbetad, har man nöjt sig med att i motiveringen hemställa, såsom det synes å sid. 7, att regeringen skall taga upp saken och till nästa riksdag framkomma med förslag, hur dessa medel lämpligen böra kunna inflyta till rusdrycksmedelsfonden.

Att följa reservanternas vore ju att lösrycka utan undersökning från en förut gällande princip ett sådant moment, som det föreliggande, utan att det kommit in på grund av en proposition från regeringen och utan att någon undersökning därom skett. Detta kan jag icke vara med på. De medel, som hittills influtit av punschskatten, ha belöpit sig till omkring 2 miljoner kronor per år under normala förhållanden, och under sista tiden har beloppet varit något högre. Att man nu utan vidare skulle kunna taga dessa 2 miljoner av rusdrycksmedlen och låta dem gå in i statsbudgeten, det förmodar jag är något som denna kammare med sin kända respekt för sådana förändringar

Förordnings-
förslag, om
punschskatt
m. m.
(Forts.)

icke gärna skall kunna vara med om. Det skulle då innebära, att man på nytt skulle sammanbinda frågan om rusdrycksmedlen med statens intresse. Det skulle innebära, att man skulle göra ett avsteg från det förslag, genom vilket med denna kammares medgivande redan bestämts, hur dessa medel skola användas. Det är just det principiella i denna fråga, att icke rusdrycksmedlen längre skola intressera staten såsom sådan, vilket har gjort, att bestämmelsen då blev, att medlen skulle ingå till rudsrycksmedelsfonden, som skall användas enligt förut givna bestämmelser och som i dessa dagar fått ökad aktualitet därigenom, att regeringen föreslagit, att man för dessa rusdrycksmedel skall bygga hus åt statstjänstemän och sålunda använda dem till allmännyttiga sociala ändamål.

Jag finner det icke vara möjligt att gå den väg reservanterna föreslagit och ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottes hemställan även i vad den rör motiveringen.

Herr statsrådet S a n d l e r: Det har för regeringen förelegat ett rent praktiskt skäl att ersätta den gamla punschstämpeln med en annan anordning, som kunde giva statsverket samma inkomst och till den ändan föreslog man en punschskatt som ersättning för punschstämpeln. Nu har utskottet funnit, att det skulle vara mer praktiskt att i stället taga ut denna inkomst på tullvägen, och i och för sig är därom ingenting att erinra.

Nu har här emellertid uppstått den frågan, hur man skall använda dessa medel. I propositionen har man utgått från, att det bestående förhållandet på detta område ej borde rubbas. Riksdagen har en gång gått in för den principen, att ifrågavarande inkomst skulle tillföras rusdrycksmedelsfonden, och det har icke förelegat någon som helst anledning att frågå den principen, då det gällt att göra en omläggning av sättet för upptagandet av denna inkomst. Det skulle ur den synpunkten naturligtvis vara betydligt fördelaktigare att taga ut medlen på skattevägen än att begagna den utväg, som nu föreslås från utskottets sida. Ty jag vill ej fördölja, att det kommer att te sig ganska egendomligt, om man på detta sätt skall tillföra rusdrycksmedelsfonden en viss differens av tullinkomsten. Man får räkna ut vad tullinkomsten givit under förutvarande förhållanden och vad den kommer att ge efter den nya bestämmelsen, och det är denna differens, som enligt utskottet skulle komma att tillföras rusdrycksmedelsfonden. Jag är ej heller säker på, hur pass väl det försöket skulle utfalla, som naturligtvis bör göras i överensstämmelse med utskottets motivering, för den händelse dess hemställan blir bifallen av riksdagen. Att det kommer att uppstå vissa svårigheter att finna en lämplig form för denna anordning, tror jag mig utan vidare kunna säga. Men att gå in för reservationens förslag skulle ostridligt innebära, att man strök över riksdagens tidigare beslut att ifrågavarande inkomst skall gå till rusdrycksmedelsfonden. Jag undrar, om man bör göra något sådant utan att ha låtit det föregås av utredning. I fall utskottets hemställan bifalles, kommer ju saken att bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning, och det blir då

en undersökning, om man kan finna en lämplig form på den väg, utskottet ifrågasatt. Och det lär väl då ankomma på Kungl. Maj:t att tillkännagiva för riksdagen den uppfattning, vartill man kommit efter en sådan prövning.

Det har redan erinrats av den föregående ärade talaren, att det alldeles icke är på det sättet, att denna inkomst är undandragen det allmänna därigenom, att den går till fonden. Den är visserligen undandragen den löpande budgeten, men att den avsättes till rusdrycksmedelsfonden innebär visst icke, att dessa medel ej kunna tagas i anspråk för ändamål, som ligga i det allmännas intresse. Det föreligger ju redan till denna riksdags prövning ett förslag från Kungl. Maj:ts sida att placera dessa medel i bostadsbyggen. Redan detta exempel visar ju, att det visst går att finna användning för dessa medel, även om de gå till fonden.

Herr Boman: Herr greve och talman! Då jag instämt i den reservation, för vilken herr Wijk nyss gjort sig till målsman, vill jag yttra några ord.

Saken är ju ganska obetydlig. De rusdrycksmedel, som inflyta belöpa sig till minst 40 à 50 miljoner kronor, sedan tillgång på spirituosa åter förefinnes. Om då ett belopp av 1—2 miljoner — det är maximum — skulle komma att föras till statsmedlen i vanlig mening eller till rusdrycksmedelsfonden, torde väl icke ha någon nämnvärd betydelse eller vara av den vikt, att man därför nödvändigt behöver avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anmodan att utreda hur mycket som, ifall den gamla bestämmelsen kvarstode, kunde komma över till rusdrycksmedelsfonden, och hur man skall anskaffa ersättning för detta belopp.

Jag vill erinra om, att fonden för rusdrycksmedel åtminstone i fjol fått en mycket avsevärd, alldeles opåräknad tilläggsinkomst genom det överskott, som spritaccisen gav utöver beräknade 20 miljoner kronor. Jag tror, att siffran närmar sig 6 miljoner. Att då, när riksdagen väljer en enklare, bekvämare, mindre kostsam och mindre besvärlig form för att uttaga denna skatt, passa på att söka få den ersatt, tror jag är fullkomligt överflödigt.

På grund av vad jag anfört, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i fråga om nu föredragna betänkande annat yrkande ej förekommit, än att utskottets hemställan skulle bifallas.

På sedermera gjord proposition bifölls detta yrkande.

Vidkommande utskottets motivering, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas oförändrad, dels ock att motiveringen skulle godkännas med den ändring, som förordats i den vid betänkandet fogade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande

Förordnings- av utskottets motivering oförändrad vara med övervägande ja be-
 förslag om svarad.
 punschskatt

m. m.

(Forts.)

Herr *Boman* begärde votering, i anledning varav uppsattes, ju-
 sterades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner bevillningsutskottets motivering i betänkan-
 det nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motiveringen med den ändring, som för-
 ordats i den vid betänkandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos
 rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 43.

Herr statsrådet *Nothin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr
 433, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförord-
 ningen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen
 gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret; och
 nr 147, i anledning av väckt motion om anslag till ersättning åt
 Jämtlands fältjägareregementets underofficerskår för ränteförlust, upp-
 kommen vid inlösnig av kåren tillhöriga mässbyggnader.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om uppföran-
 de av nya
 seminarie-
 byggnader i
 Umeå.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 148, i anledning av
 väckt motion om anslag för uppförande av nya seminariebyggnader i
 Umeå.

Uti en inom första kammaren av herr *G. Rosén* väckt motion, nr
 63, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet,
 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för uppförande av nya
 seminariebyggnader i Umeå anvisa 3,020,000 kronor, därav 1,000,000
 att utgå på 1921 års stat.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på angivna skäl hemställt,
 att riksdagen, i anledning av herr *Roséns* berörda motion, måtte, under
 förutsättning att Umeå stad tillhandahölle byggnadstomt å villkor, som

Kungl. Maj:t funne sig kunna godkänna, till uppförande av byggnader för dubbelseminarium i Umeå i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Gustav Holmdahl upprättade ritningar bevilja ett anslag av 2,384,000 kronor och därav anvisa på extra stat för år 1921 såsom reservationsanslag ett belopp av 384,000 kronor.

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.
(Forts.)

Herr S w a r t z: Herr talman! Jag ber först att få erinra om, att jag ej har deltagit i handläggandet av detta ärende inom utskottet, men jag kan ej undertrycka en viss förvåning vid läsandet av detta utskottsbetänkande över att finna, att den motion, som ligger till grund för utlåtandet, av utskottet blivit till synes enhälligt tillstyrkt. Jag vill ingalunda därmed säga, att motionen ej är i högsta grad behjärtansvärd. Jag instämmer i det syfte, som ligger till grund för motionen, att frågan bör lösas så snart som möjligt, men jag kan ej finna, att tidpunkten verkligen är inne nu.

Det förhåller sig så, att riksdagen 1916, i samband med frågan om utvidgning av Luleå folkskoleseminarium, beslöt att hos Kungl. Maj:t begära förslag om att så snart som möjligt få till stånd en ny kvinnlig avgångsklass för övre Norrland. Ett sådant förslag fick också riksdagen, och från och med höstterminen 1918 beviljades medel för inrättande av en parallellavdelning vid kvinnliga folkskoleseminariet i Umeå. För denna parallellavdelning tillhandspå lärarkrafter redan är avhjälp genom den befintliga parallellavdelningen har kommit till stånd och själva den överklagade bristen på lärarkrafter redan är avhjälp genom den befintliga parallellavdelningen. Det är emellertid alldeles tydligt och klart, att det är i högsta grad önskvärt, att en nybyggnad sker, i vilken parallellavdelningen kommer att inrymmas. Det har emellertid ännu ej Kungl. Maj:t ansett lämpligt att förelägga riksdagen av den enkla anledningen, att för närvarande budgeten tynges av utgifterna för byggandet av folkskoleseminariet i Karlstad. Detta år har riksdagen beslutat att giva ett anslag av 1,200,000 kronor, vilket uppförts på nästa års stat, för fullbordandet av seminariet i Karlstad. Det är antagligt att det kommer efterräkningar i fråga om detta också. Det var anledningen till, att Kungl. Maj:t icke ansett sig nu böra förelägga riksdagen frågan om byggnad av lokaler för det utvidgade seminariet i Umeå.

Nu har emellertid herr Rosén i det mycket förklarliga och i och för sig mycket berömvärda syftet att påskynda uppförandet av nya byggnader för nämnda seminarium motionerat om, att riksdagen redan i år måtte bevilja anslag för påbörjande av desamma. Det synes mig emellertid, att ärendet föreligger i ett sådant skick, att det väl tarvar en sådan utredning, som alltid brukar verkställas i dylika frågor och som brukar ligga till grund för framställningar från Kungl. Maj:ts sida. Här har man icke ansett nödvändigt att avvakta Kungl. Maj:ts utlåtande, utan gripit sig an med saken, oaktat frågan icke blivit på det förberedande stadiet fullt utredd. Jag har undersökt saken och funnit, att det visserligen är alldeles riktigt, som det står i utskottets utlåtande, att en arkitekt i byggnads-

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.
(Forts.)

styrelsen uppgjort ett förslag, som slutar på en kostnad av 3,020,000 kronor och att detta förslag underställts skolöverstyrelsen och blivit av densamma godkänt. Men byggnadsstyrelsen har icke yttrat sig över detta förslag, och det synes mig, som om det varit mycket stark anledning att avvakta, vad byggnadsstyrelsen hade att säga i saken. Utskottet har ansett sig kunna under hand så att säga träda i byggnadsstyrelsens ställe och vidtaga en del ändringar i det ursprungliga kostnadsförslaget. Däri ingår bland annat även en undersökning, som man låtit vidtaga om tomtens beskaffenhet, varigenom man tror sig kunna nedbringa kostnaderna för grundläggningen. Om möjligheten härav råder dock, efter vad jag hört, ganska stor tveksamhet inom byggnadsstyrelsen. Statsutskottet har emellertid ansett, att en dränering av marken kan ske, vilket skulle innebära en besparing å kostnaden för grundläggningen av i runt tal 400,000 kronor. På samma sätt har statsutskottet ansett sig i andra delar kunna göra nedprutningar i begärda anslag. Förslaget har icke undergått den utredning, som riksdagen eljest alltid brukar fordra såsom nödvändig ifråga om anslagsäskanden, då de komma från Kungl. Maj:t, och som jag för min del knappast kan erinra mig något motstycke till att riksdagen velat helt och hållet åsidosätta, när det varit fråga om framställningar från enskilda motionärer.

Jag har ansett mig såsom ledamot av statsutskottet, fastän jag icke deltagit i behandlingen av detta ärende, böra fästa uppmärksamheten på denna, enligt min uppfattning, synnerligen märkliga avvikelse från en gammal god sed, som förut allmänt iakttagits inom statsutskottet; och ehuru väl utskottet är enligt, finner jag mig likvisst manad att yrka avslag å dess här ifrågavarande förslag.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Orsaken till att det brådskar med seminariebyggnaden i Umeå är den stora och tryckande lärarbristen i övre Norrland. Nu säger visserligen den föregående ärade talaren, att det redan genom riksdagens beslut om inrättande av parallellavdelningar vid Umeå seminarium är sörjt för att denna lärarbrist blir avhjälpt. Men det är en omständighet, som den ärade talaren icke berörde och det är, att de lokaler, som stå seminariet till buds, icke äro så stora och rymliga, att man i dem kan ha fulla seminarieklasser, och därför blir det utexaminerade antalet elever mycket mindre än det skulle bliva, om man hade tillräckliga lokaler. Vidare är det givet, att seminariet arbetar under synnerligen ogynnsamma förhållanden, när det icke finnes tillräckligt utrymme för undervisningen. Redan innan Umeå seminarium blev dubbelseminarium med parallellklasser, var den dåvarande byggnaden, som ännu användes, alldeles för liten. När utvidgningen började fick man hyra lokaler här och var ute i staden, vilka äro mycket provisoriska. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på, att när staden åtog sig att tillhandahålla lokaler, skedde det under den förutsättningen, att seminariebyggnaden skulle påbörjas i så god tid, att densamma kunde bli färdig redan 1921. Det är järför klart, att det icke vore rätt mot staden att uppskjuta detta byggande längre. För övrigt råder i Umeå liksom annorstädes stor

brist på bostäder, och de rum, som nu äro upplåtna för seminariets behov ute i staden, behöva tagas i anspråk för bostadsändamål. Även ur denna synpunkt är det således ytterst önskvärt, att byggnaderna påbörjas utan dröjsmål.

Nu sade den ärade talaren, att Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna framlägga proposition i detta ärende till innevarande års riksdag, därför att det pågår seminariebygge i Karlstad, till vilket även denna riksdag anvisat 1.200.000 kronor. Ja, det är sant, att så är fallet, men om detta är skälet till att Kungl. Maj:t icke framlagt proposition i här förevarande ärende vill jag lämna osagt. Jag tror snarare, att förklaringen ligger däri, att utredningen angående Umeå seminarium icke låg färdig, när statsverkspropositionen avlämnades, och Kungl. Maj:t kunde icke då begära någon viss summa för ändamålet. Men sedan ha handlingarna inkommit i sådant skick, som de bruka vara, när Kungl. Maj:t framlägger ärenden för riksdagen. Jag vet icke, vilken utredning som skulle fattas. Ritningar ha uppgjorts, kostnadsförslag har upprättats, domkapitlet och skolöverstyrelsen ha yttrat sig. Ritningarna äro uppgjorda av en arkitekt i byggnadsstyrelsen och följaktligen är det knappast några erinringar att förvänta från det hållet.

Nu anmärkes det emellertid, att avdelningen i utskottet tagit sig före att göra en hel del ändringar, men om man ser på dem, skall man finna, att de icke äro några frihandsändringar, utan att det är vissa poster som utelämnats. Sålunda har rektorsbostaden och bostäderna för portvakten och trädgårdsmästaren utelämnats. Dessa bostäder äro i kostnadsförslaget beräknade till vissa summor, och det är dessa summor som fråndragits. Vidare var det en post för pålning i grunden, som gick till något öfver 440.000 kronor, men utskottet har låtit undersöka den saken och funnit, att det icke torde vara alldeles behöfligt att påla, utan det anses, att det räcker med betongplattor, ifall marken dräneras. Jag kan nämna, att på likadan mark strax intill stå för det första allmänna läroverks huset och för det andra ett nytt skolhus, som staden har uppfört, och det har icke visat sig, att grunden varit för klen för dessa byggnader, fastän icke pålning där förekommit. Men skulle nu så illa vara, att man misstagit sig härutinnan, vill jag fästa uppmärksamheten på, att det står i utskottets utlåtande, att ett förläggande till den tomt, varom här är fråga, icke skall ske med mindre det befinnes, att grunden är bärande. Det heter här nämligen: »En förläggning till nämnda tomt har utskottet dock ansett sig böra förorda allenast under förutsättning, att ovan omnämnda anslagspost kan utslutas ur kostnadsberäkningen.» Skulle detta icke bli fallet, måste man se sig om efter en annan tomt, och då skall Kungl. Maj:t bestämma i ärendet, dock så, att därest kostnadsförslaget väsentligen överskrides, frågan skall gå till riksdagen igen. Det är alltså icke något vågspel, man härvidlag giver sig in på och beträffande prutningen skulle jag vilja fästa herr Swartz' uppmärksamhet på en sak, och det är, att det icke är första gången statsutskottet prutar på gjorda

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.

(Forts.)

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.

(Forts.)

kostnadsberäkningar. Då det i följande beslöts om anslag till seminariebyggnad i Karlstad, prutades över 600,000 kronor under antagande, att det skulle bli billigare tider. Vi ha här icke gjort några sådana kalkyler. De prutningar, som gjorts, ha skett på det sätt, att ur kostnadsberäkningen uteslutits vissa till bestämda belopp angivna byggnader. Jag anhåller att för min del på det varmaste få förord bifall till utskottets förslag och yrkar bifall därtill.

Herr Nilsson, N. August: Jag ber att få tillkännagiva, att jag vid detta ärendes behandling i utskottet röstade mot motionen och den hemställan, som statsutskottet här gjort. Jag var icke ensam om min uppfattning, utan det var även några andra, som i likhet med mig voro mot motionen. Det var endast en tillfällig omständighet som gjorde, att jag icke kom att anteckna mig som reservant. Den mycket långa debatt, som fördes i utskottet, kunde icke övertyga mig om annat, än att detta ärende icke var moget för avgörande. Jag ber att på det livligaste få instämma i herr Swartz' yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr Jeansson: Även jag var inom utskottet mot ett bifall till motionen, men det yrkande jag framställde om avslag å densamma vann emellertid endast understöd av ett fåtal ledamöter. De skäl jag inom utskottet åberopade för avslag voro ungefär desamma som framhållits av herr Swartz, nämligen dels att man endast i ytterst trängande fall bör bevilja så stora anslag på en enskild motions framställning utan att sådan skall komma från Kungl. Maj:t, och dels det outhärliga skick, vari ärendet befann sig. Detta ärende har en gång förut behandlats av statsutskottet men återremitterades då till avdelningen och blev i utskottet ytterligare omarbetat i fråga om motiveringen.

Om herrarna slå upp sidan 6 i utskottets betänkande, skola ni, beträffande penningarnas användning, finna, att vad här föreslås är högst besynnerligt. Jag skall läsa upp några poster. Rektorsbostad 137,000 — det torde bli en dyr bostad för en rektor, om huset skall kosta så mycket — bostäder för portvakt och trädgårdsmästare, vardera 49,500, klosetter 24,600, redskapsskjul 17,600, inhägnad 10,000, oförutsedda utgifter 200,000, ritningar m. m. 105,000 kronor. Dessa siffror visa, att det här kräves en undersökning, om vi verkligen böra nedlägga så stora belopp på dessa byggnader.

Nu har utskottet, såsom framgår av dess betänkande, strukit rektorsbostaden och bostäderna för portvakt och trädgårdsmästare; men det hjälper ändå icke. När en gång huvudbyggnaden kommit upp, blir det nog så, att man får fullfölja byggandet och bevilja anslag. Det är nödvändigt att tillse, att vi här i landet bygga enkelt och billigt. Det går icke an att uppföra folkskolehus som palats. Svenskarna äro i utlandet kända för att bygga storartat och ståtligt, och utlänningarna förvåna sig, när de komma hit och få se de skolhuspalats vi uppfört. Staten bör i första hand gå i spetsen för ett enkelt och praktiskt byggnadssätt. Jag anser således, att det även

blir tillfälle att taga i övervägande, om en förenkling kan ske, ifall ärendet nu skulle falla och sedan komma fram den väg det bör komma, nämligen från Kungl. Maj:t.

Herr greve och talman! Jag vidhåller den åsikt jag uttalat i statsutskottet och yrkar avslag på utskottets hemställan.

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.

(Forts.)

Herr Bäckström: Jag tycker icke riktigt om det sätt, varpå min ärade vän, den föregående talaren lagt denna fråga. Han löste upp de olika posterna i kostnadsberäkningen och fick kammaren att lyssna, och han kom därvid till den slutsatsen, att kostnaderna för uppförande av rektors-, portvakts- och trädgårdsmästarebostäder m. m. voro förskräckligt höga. Sedan omnämnde herr Jeansson visserligen, att utskottet självt strukit de nämnda posterna. Talet om enkelhet och sparsamhet är mycket bra, men herr Jeansson borde icke exemplifierat motsatsen med de saker vi strukit, ty det giver ett något oriktigt intryck av vad här verkligen föreligger.

Saken ligger, såsom herr Jeansson nämnde, så, att andra avdelningen kom fram till utskottet med ett förslag, som gick ut på avstyrkande på grund av statsfinansiella skäl och med hänsyn till, att grunden var så dålig. Men då uppstod i utskottet en debatt, som var så pass övertygande om behovet av att detta seminarium nu bygges, att ärendet återremitterades till avdelningen, och det var på grund av denna återremiss som vi haft tillfälle att ingående syssla med frågan och taga reda på byggnadsbetingelserna. Andra avdelningen var för sin del fullt övertygad om, att det endast var en arkitektgrannlåt att påla för en halv miljon kronor, vilket på denna tomt, såvitt vi kunnat förstå, är alldeles obehövt. Det gjordes emellertid i utskottets betänkande till förutsättning för anslaget beviljande, att man skall kunna stryka även denna post.

Vad de statsfinansiella skäl beträffar, som man räknat med och som talat mot saken i utskottet, vill jag säga, att naturligtvis måste man iakttaga sparsamhet; men å andra sidan är det alldeles tydligt fastslaget, att Umeå står i tur att få sitt seminarium. Det är endast fråga om, när det skall byggas, om vi skola bevilja medel därtill nu eller 1922. Det är tydligt, att, om man löser denna fråga så, att man giver Umeå visshet om, att det äntligen nu skall få sina seminariebyggnader — om man fastslår detta, men icke giver en miljon, som herr Rosén begärt, utan 384,000 till att bröja med, så har man icke givit sig in i några statsfinansiella vidlyftigheter, som man icke kan stå för. Ur statsfinansiell synpunkt behöver man således här icke hava några betänkligheter, och Umeå skall hava sitt seminarium, det är klart. därom äro alla auktoriteter ense, och alla äro även ense om att det är ett trängande behov.

Ja, herr Swartz' huvudargumentet — herr Jeansson talade också därom — var, att byggnadsstyrelsen ej yttrat sig i denna fråga. Ritningarna äro uppgjorda av byggnadsstyrelsens arkitekt och sedan hava de passerat myndigheterna. Skolöverstyrelsen har yttrat sig om dem och den är också en sakkunnig myndighet härvidlag. Jag vill säga, att det förundrade mig litet grand, då jag hörde herr

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.
(Forts.)

Swartz lägga sådan vikt vid att icke byggnadsstyrelsen i sin helhet hade fått avgiva sitt yttrande i frågan. Jag är ju ny i statsutskottet, men jag får säga, att ett bland de första intryck, jag fick, var det, att byggnadsstyrelsen ej har vidare stor auktoritet på det hållet. Det har visat sig upprepade gånger, att utskottets samtliga avdelningar hava prutat på byggnadsstyrelsens förslag eller gjort om dem. Jag vill t. ex. erinra om att det för en vecka sedan förelåg förslag om ändring av Stockholms folkskoleseminarium. Byggnadsstyrelsen hade då föreslagit, att man skulle lösa frågan genom en tillbyggnad, och Kungl. Maj:t hade begärt 320,000 kronor härför. Ledamöterna i utskottets avdelning gingo dit och övertygade sig om att ett äldre förslag, att inreda rum på vinden, vore billigare och bättre, och utskottet gjorde fullständigt om detta byggnadsstyrelsens förslag, så att det blev något helt annat, och det hade riksdagen icke något emot. Herr Swartz hade ej något emot det heller, så att jag tror ej, att det var så farligt. Om byggnadsstyrelsen hade kommit fram med detta förslag om seminariet i Umeå, hade det antagligen upptagit dessa poster, bostäder för rektor, portvakt och trädgårdsmästare m. m., som bidraga till ett mycket vackert totalintryck det måste jag erkänna. Då hade vi naturligtvis kunnat stryka dem. Nu stryker utskottet dem i alla fall. Jag kan icke se, att det är något ont i det.

Då jag således icke kan finna annat än att den utredning, som här föreligger, är ungefär så bra, som man kan få den, då de skäl, som äro anförda beträffande bristande utredning, utslutande äro av formell natur, och då vidare utskottets förslag är så formulerat, att det lägger avgörandet i Kungl. Maj:ts hand beträffande frågans detaljer i ganska stor utsträckning, tror jag, att riksdagen bör tillmötesgå den önskan, som hyses ifrån alla skolintresserade och främst av alla norrlänningar, att få denna fråga förd till ett lyckligt slut. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Widell: Herr greve och talman! Vid detta ärendes behandling i statsutskottet yrkade jag ursprungligen avslag på avdelningens hemställan om bifall till herr Roséns motion. Emellertid fann jag mig föranlåten att frångå detta yrkande, sedan den motivering, som här föreligger, föreslagits inom utskottet.

Jag måste nämligen säga mig, att behovet av denna seminariebyggnad var synnerligen stort, och jag kunde heller icke finna, att den beräknade kostnadssumman, 2 $\frac{1}{3}$ miljoner kronor, över huvud taget kunde anses vara särskilt hög under nuvarande förhållanden. Då nu utskottet var villigt att sätta in i motiveringen den reservationen, att därest det skulle visa sig, att detta beräknade kostnadsbelopp skulle komma att väsentligt överskridas, skulle ärendet ånyo underställas riksdagens prövning innan avtal uppgjordes, så ansåg jag, att man vore ganska garderad mot konsekvenserna och utan större betänkligheter kunde gå med på ett bifall till motionen i den utsträckning, som av utskottsavdelningen föreslagits. Jag har fortfarande denna mening, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan; men jag vill förklara, att, om kammaren

skulle fatta ett annat beslut. Kommer jag för min del att taga detta med mycket stort jämnmod.

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.
(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det är, herr talman, med någon förvåning, som jag hör, att motståndet emot detta förslag, beträffande vilket man efter en ganska lång och ingående diskussion inom statsutskottet ju dock slutligen underlät att reservera sig, nu, då herr Swartz ryckt in med friska krafter, åter framträder med den styrka, som här skett.

Det förhåller sig med detta byggnadsföretag ju så, att *behovet* av byggnaden är obestridligt. Detta är från statens sida tidigare erkänt. Det är erkänt redan med det avtal, som träffats med Umeå stad, och i detta avtal ligger som en tyst, om icke utskrivnen, förutsättning, att staten skulle börja bygga, tidigare än nu blir fallet. Kristiden har i detta fall påverkat utvecklingen, så att byggnadsföretaget, jämväl om nu utskottets hemställan blir bifallen, kommer till stånd senare än vad man utgått ifrån vid hela detta byggnadsföretags planläggning skulle komma att bli fallet. Även byggnadsföretagets omfattning är på förhand given. Det anknyter sig till planen för byggandet av övriga seminarier, det tillfredsställer samma behov och bör göra det i ungefär samma omfattning, som vid övriga seminarier varit fallet.

Vidare förhåller det sig ju också så, att genom att man nu börjar bygga det blir möjligt att för Umeå stads vidkommande i någon mån fylla det bostadsbehov, som man ju erkänner föreligger i stadssamhällena i allmänhet. Staten är ju beredd att subventionera enskilda för att åstadkomma nya bostadsbyggnader. De nu använda lokalerna för seminariet i Umeå äro i rätt stor omfattning bostadsrum och dessa skulle därigenom bli frigjorda och komma att återbördas till sitt egentliga ändamål. Det förefaller mig då vara lämpligt att staten uppför denna byggnad, om vilken ingen som helst tvekan föreligger därom att den bör komma till stånd. Då behovet är så klart och påtagligt som här, synes mycket goda skäl tala för att denna byggnad nu får komma till stånd.

Utskottets motståndare svara härtill: »Byggnadsstyrelsen har icke officiellt yttrat sig. Visserligen har dess arkitekt, den på detta område inom styrelsen sakkunnige, ritat byggnaderna, men byggnadsstyrelsen har i alla fall icke officiellt uttalat sig». Ja, den bekantskap, som jag gjort med byggnadsstyrelsen vid prövning av byggnadsärenden av denna art har varit, att byggnadsstyrelsen i regel blott funnit de framlagda kostnadsberäkningarna för låga och lagt på något belopp, som byggnadsstyrelsen förmenat erfordras. Men om detta bleve resultatet av byggnadsstyrelsens behandling av detta ärende, lärer detsamma väl icke bli mera tilltalande för någon för det. — Om man t. ex. finga det för oförutsedda utgifter beräknade beloppet höjt från 200,000 till 300,000 kronor, skulle emellertid därmed uppnås ungefär det resultat, som byggnads-

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.
(Forts.)

styrelsens prövning av en del liknande förslag åstadkommit under den sista tiden.

Åtskilliga av herrarna — jag vänder mig därvid särskilt till herr Jeansson — tycka emellertid, att man icke i oträngda fall skall gå med om att besluta byggnadsföretag på enskilda motioner; och herr Swartz sade — om jag icke misstager mig — att det är en ny princip, som man inaugurerar genom ett bifall till utskottets hemställan.

Jag vill emellertid erinra om huru det gestaltade sig då det gällde Chalmerska institutets nybyggnad. Då voro herrarna med om att bifalla förslaget därom, utan att Kungl. Maj:t prövat ärendet, endast på grund av enskild motion. Och då gällde det ändå ett byggnadsföretag av så vittutseende dimensioner och som för övrigt till sina konturer icke var fastställt. Men det behövdes ingen prövning uppenbarligen, därför att det då gällde utvecklingen på ett område, där herrarna voro *mycket* intresserade. Då gick man med, herr Swartz var närvarande i kammaren, då detta ärende behandlades här, och han hade då ingen erinran att göra emot utskottet förslag. Här föreligger ett förslag, som till sin omfattning och till behovet är i olika avseenden prövat och fastställt. Kommer man icke att besluta att börja detta arbete i år, så måste ju beslut fattas därom nästa år, och det är således endast fråga om en väntan på kort tid.

Om någonsin statsutskottet kan frånträda den eljest riktiga, av mig utan tvekan biträdda kutymen att icke gå på enskild motion — om alltså undantag skulle kunna göras i något fall, skall det enligt min mening vara i ett fall som detta.

Jag vill således säga, att jag i detta fall icke kan finna annat än att statsutskottets hemställan har goda sakliga skäl för sig, och jag tillåter mig yrka bifall därtill.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Jag vill också deklarerera, att orsaken, varför jag varit förhindrad att deltaga i detta ärendes behandling inom statsutskottet, var den, att jag var placerad i annat sammansatt utskott. Men hade jag varit närvarande, hade jag säkerligen gått på avslag. Detta hade jag gjort huvudsakligen på de skäl, som tidigare här hava anförts, ty det kan väl icke vara lämpligt att på enskild motionärs förslag bevilja så stora summor, som här hava föreslagits.

Nu sade visserligen den siste ärade talaren, att man gjort så förut. Ja, då är det ju skäl att någon gång stoppa och icke fortsätta på den inslagna vägen. Man vet icke, vart den går och det är skäl för mig och för många att icke fortsätta på den väg man blivit inledd på. Vidare anför man såsom skäl, att det är ett behov som föreligger. Ja, det fattas väl bara det, att man skulle bevilja pengar i alla fall utan att behov föreligger. Det är väl icke något skäl för att vi så utan vidare skola bevilja pengar utan föregående utredning. Behov föreligga på en mängd områden, men man kan

icke tillfredsställa alla behov på en gång. Därför bör man uppdraga åt Kungl. Maj:t att i främsta rummet komma fram med förslag beträffande de behov, som äro mest krävande.

Vidare har utskottet, naturligtvis för att få frågan lättare igenom, nödgats taga bort en del byggnader, rektorsbostad och bostad för portvakt o. s. v. Detta har naturligtvis skett därför att dessa byggnader, det förstår var och en, äro för dyrbara. Det är lätt att sätta sig in i att det blir för höga siffror, för dylika byggnader, men troligen äro alla andra byggnader räknade efter samma system. Utgår man således ifrån att dessa mindre byggnader äro för högt beräknade, så äro antagligen de andra också för högt beräknade. Det kan icke hjälpas, att man måste försöka anstränga sig att på något sätt förenkla byggandet, så att man kan nedbringa kostnaderna på något sätt. Annorlunda kan det icke åstadkommas att i fortsättningen fylla alla behov.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Pers: Ja, herr talman, här kommer den ene efter den andre av statsutskottets ledamöter och svär sig fri och nu sist den ärade ledamoten herr Nilsson i Skottlandshus. Han sade, att, om han varit med i utskottet vid ärendets behandling, hade han säkerligen gått på avslag. Jag återigen gör den hedern åt herr Nilssons goda omdöme, att jag säger, att han i likhet med många andra ledamöter hade funnit skälen så pass goda, att han, om han varit närvarande, hade gått med på bifall.

Det förhåller sig med denna fråga så, att det icke är bara seminarier i Umeå, som det gäller, utan att det rör en hel rad av seminariebyggnader. Den omdaning av vårt skolväsende, framför allt vårt folkskoleväsende, som riksdagen och myndigheterna hava vidtagit under de senare åren, fordrar en större lärarkår och en bättre utbildad sådan. Detta gör, att det fordras både nya seminarier och gamla seminariers ombyggnad så gott som över hela landet. Därigenom att Karlstads seminarium har blivit tillbakaskjutet, så skulle man, om herrarnas uppfattning bleve den gällande, skjuta tillbaka hela serien av seminariebyggnader; men jag hemställer, om detta kan vara rätt. Vi hava icke skjutit undan frågan om folkskoleväsendets reformering utan denna träder i kraft. Då anser jag, att det är riktigt att försöka taga igen den tid, som blivit försummad genom Karlstadseminariets tillbakaskjutande, och för min del anser jag icke, att landets ekonomi är i en så pass dålig ställning, att vi icke skulle kunna tänka oss att försöka taga igen denna förlorade tid. Detta göres lämpligast genom att man sätter igång byggandet av Umeå seminarium ett år tidigare än Kungl. Maj:t tänkt sig.

Vad det beträffar, att anläggningen av detta seminarium skulle vara så dyrbar, så har utskottsavdelningen konstaterat, att korridorer och rumshöjder i detta förslag äro minskade från vad de hava varit förut och att kravet på vissa förenklingar är tillgodosett. Men jag vill reagera emot den uppfattning, som uttalades av herr Jeansson i Kalmar, nämligen att vi här i landet skulle vara kända snart sagt

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.

(Forts.)

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.
(Forts.)

över hela världen för ett luxuöst och slösaktigt byggnadssätt ifråga om offentliga byggnader. Ja, jag ser, att herr Jeansson nickar bifall. Men det förhåller sig så, att det i den vägen gjordes för några år sedan en rafistulering angående byggnadssättet och det befanns, att vi icke behöfve stå på skampallen i den vägen. Våra offentliga byggnader äro icke dyrbarare, icke mera slösaktigt utförda än andra länders, så att vi kunna icke behöva skämmas därvidlag. För min del är jag av den uppfattningen att, när man bygger offentliga byggnader, ja, då man bygger seminarier, böra dessa tillgodose icke blott hygienens krav, icke blott ändamålsenlighetens krav, utan man bör också se till att byggnaderna te sig tilltalande för ögat och att det ligger något uppfostrande i att de äro estetiskt väl avvägda. Detta tal om att icke gå för långt i den vägen, tror jag icke är befogat.

Ja, jag har i någon mån varit i tillfälle att följa med den här frågan, och jag har kommit till den övertygelsen, att, trots det att det är ont om pengar i landet, behöver man icke dröja med detta arbete, utan man bör verkligen sätta det igång. Jag känner till en hel rad av seminarier, som otåligt vänta på att turen skall komma till dem, och de bliva allesamman tillbakasatta genom att man tillbaka-sätter detta; jag tror icke att statsutskottet behöver känna sig generat av vad som hänt, fastän det nästan låter så från de kamrater, som icke varit med vid behandlingen av detta ärende.

Herr Swartz: Jag ber ännu en gång att få betona, att jag ej hyser den ringaste tvekan om nyttan och nödvändigheten av att denna seminariebyggnad kommer till utförande; vi kunna helt och hållet eliminera bort varje tanke i någon annan riktning. Jag ber att få inlägga en bestämd gensaga emot herr Ekman, då han vill insinuera, att det på något sätt skulle vara någon bristande uppfattning om önskvärdheten och nödvändigheten av att främja den verksamhet, som genom denna folkskoleseminariebyggnad skulle understödjas, som skulle vara anledningen till mitt yrkande. Ja, det vill framgå av vad herr Ekman sade, att om Chalmerska institutet kunde man vara med, men om detta kunde man icke vara med. Jag har mycket svårt att förstå, att det icke ligger en insinuation bakom detta, att det beror på ändamålet med det ena eller det andra, att det ena ändamålet ligger en närmare och det andra fjärrare, men det vill jag på det bestämdaste opponera mig emot. Däremot kan jag omöjligen frigöra mig ifrån min tanke om det mindre lämpliga i statsutskottets syn på denna fråga, och den siste ärade talaren har ytterligare givit mig skäl att hålla fast vid denna, då han mycket riktigt anmärkte, att det icke var fråga om allenast detta seminarium i Umeå, utan att det var fråga om en hel rad av byggnader, som skulle följa efter detta. Då får jag för min del säga, att det riktigaste vore att låta den myndighet, som har möjlighet att överblicka sammanhanget, vara den, som framlägger förslag om i vilken ordning man skall företaga uppförandet av den ena eller den andra byggnaden. Det förefaller mig vara ett sådant

ansvar, som man härigenom tager sig, av den beskaffenheten att jag icke skulle hava kunnat, om jag deltagit inom statsutskottet vid behandlingen av detta ärende, vara med därom.

Herr Bergqvist förklarade, att den antagliga anledningen till, att Kungl. Maj:t ej lagt fram förslaget, var, att vid den tidpunkt, då propositionerna ju göras i ordning, var ej frågan utredd, men nu vore den det; utredningen föreläge nu på precis samma sätt som den brukar göra det, då kungl. propositioner framläggas i liknande frågor. Nej, herr Bergqvist, så är det verkligen ej. För det första är det den bestämda skillnaden, att en kungl. proposition ej är framlagd. Kungl. Maj:t har ej haft något med den här saken att göra i form av förslagsställare. Och så är det den skillnaden också, att ämbetsverket likvisst icke har avgivit det yttrande, som det enligt grundlagen skall avgiva, när sådana förslag beredas och innan de av Kungl. Maj:t föreläggas för riksdagen. Nu säges här, från ett annat håll, att ämbetsverket visserligen icke såsom sådant yttrat sig, men att en sakkunnig inom ämbetsverket, byggnadsarkitekten, yttrat sig, och det vore väl tillräckligt; och om ämbetsverket hade yttrat sig, så hade det nog endast lagt på några kostnader ytterligare för att vara på den säkra sidan! Jag får säga, att ett sådant resonemang förvånar mig i högsta grad, även om det kommer från en alldeles nybakad statsutskottsledamot, ty jag kan ej förstå, att man kan vilja sätta en enskild ämbetsman alldeles i stället för ett ämbetsverk, i stället för en instans, som är i grundlagen upptagen såsom den, som måste höras, innan sådana här förslag från Kungl. Maj:ts sida föreläggas riksdagen. Men här sätter man en enskild tjänsteman i stället för detta ämbetsverk. Ja, skall det bli melodien hädanefter, då gratulerar jag verkligen både riksdag och riket och skattedragarna. Det kan nu ej förtänkas mig, att föringarna betydelsen av, att ett ämbetsverk yttrar sig därför att man *antager*, att ämbetsverket kommer att yttra sig på ett sätt, som ej passar med ens egen uppfattning. Jag förstår ej, att sådant kan hålla streck för en kritisk granskning. Jag har i motsatts mot herr Bäckström aldrig haft den uppfattningen, att byggnadsstyrelsen är ett sådant ämbetsverk, vars yttranden man egentligen ej behöver fästa sig vid så mycket. Jag anser, att byggnadsstyrelsen haft rätt i de flesta fall, där en yttrat sig, och om statsutskottet sedan ruckat på vad ämbetsverket föreslagit, så har dock ämbetsverket haft rätt och statsutskottet orätt, och det komma vi att i framtiden få erfara. I allmänhet är det så, att ämbetsverket sagt ifrån, med den kunskap det haft om förhållandena, att den och den kostnaden räcker ej, utan saken kommer att kosta så och så mycket, och då har statsutskottet sagt, att de förberedande myndigheterna ha utan allt tvivel ägnat den här saken så utomordentligt noggrann utredning och tagit i betraktande även de förhållanden, som komma att inträda om ett eller ett par år, så att vi behöva ej hålla oss till byggnadsstyrelsen, vi behöva nu icke beräkna så mycket pengar därför, som byggnadsstyrelsen tillagt. Herrarna kunna vara övertygade om,

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.
(Forts.)

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.
(Forts.)

att det kommer igen, och kommer igen med ränta. Att resonera på det sättet, att därför att man tror, att ett utlåtande kommer att gå i den och den riktningen, skall man ej bry sig om att höra ämbetsverket, det måste jag inlägga en ganska upprörd protest emot. Jag måste vidhålla mitt avslagsyrkande.

Herr Rosén: Herr talman: Jag ber först att få till stadsutskottets majoritet framföra mitt tack för den välvilliga behandling, som motionen rönt, men jag måste också uttala en stilla förvåning över, att de ledamöter i utskottet, som ej reserverat sig. framträda och yrka avslag på detta förslag, som ju till och med herr Swartz förklart vara i högsta grad behjärtansvärt. Jag anser mig nödsakad att med några få ord meddela herrarna, hur förhållandet ligger till.

1918 erhöilo stadsfullmäktige i Umeå en skrivelse från rektorn vid seminariet, vari han meddelade, att folkskoleöverstyrelsen anhöll om upplysning, huruvida staden ville göra vissa utfästelser för att få dit förlagt ett dubbelseminarium. Däri ingick bland annat tillhandahållandet av fri lokal under byggnadstiden. Rektorn uppgav mycket noga, vilka lokaler som erfordrades till höstterminen 1921, d. v. s. nästa års höst. Det är naturligtvis omöjligt, att staten till den tiden kan skaffa lokaler. Bostadsbristen i samhället är mycket svår. Den sista utredning, som gjordes för några dagar sedan, visar, att det behöves minst 200 bostadsrum. För seminariets ditförläggning hava stadsfullmäktige inköpt markområden för 120,000 kronor. Detta inköp gjordes 1918. Vidare har man för att tillhandahålla fria lokaler inköpt en fastighet för 50,000 kronor, vilken upplåtits kostnadsfritt. Man har redan förbundit sig att framdraga vatten-, avlopps- och elektriska ledningar till tomtgränsen, och nu kräves vidare, att staden dessutom skall bekosta dränering. Jag har frågat en del stadsfullmäktige, om de vilja åtaga sig detta sista villkor, men jag har ej fått bestämt besked. Jag anser mig böra meddela kammaren, att röster redan höjts för att återtaga hittills gjorda utfästelser och för annat ändamål disponera de lokaler, som staden icke behöver hålla längre än till hösten 1921. Vi behöva dem då till annat ändamål. Jag kan nämligen ej finna, att det ligger någon reson i, att en liten stad på knappt mer än 7,000 invånare skall betala alla de lokaler, som staten behöver för utbildning av lärarekrafter. Undervisningen i parallellavdelningarna pågå ju för närvarande, som jag nämnde, i en av staden inköpt och upplåten fastighet. Det är vanliga bostadsrum. Där kan man ej taga emot fulla antalet elever, utan det måste sättas lägre än det vanliga. Antalet inträdessökande till höstterminen 1920 angavs häromdagen vara 61; under de nuvarande lokalförhållandena kan man ej mottaga mer än högst ett 50-tal. Alltså måste ett dussintal elever avvisas från seminariet, detta seminarium, som så ytterligt väl behöver utbildade alla dem, som söka dit och kunna antagas, enär lärarebristen i Norrland ju är oerhört svår. Det har

ju gått ända därhän, att undervisningen i en mängd skolor handhaves av flickor, som ej ha annan undervisning än den, som de ha fått i en flyttande folkskola. Jag tror ej, att man kan stå till svars med att fortsätta på det viset. För att öka möjligheten för oss däruppe att få lärarekrafter har landstinget från sistlidne höst anslagit medel för utlämnande av räntefria lån under studietiden åt mindre bemedlade elever. Det är ju en sak, som naturligtvis landstinget ej behöver taga befattning med, utan det lär väl vara en statsangelägenhet; men då staten ej kan tillhandahålla nödiga lärarekrafter, så ha kommunerna — även fattiga lappmarkskommuner ha slagit in på en sådan väg — ansett sig nödsakade att hjälpa till. Det kan ju då vara en billig begäran, att staten åtminstone tillhandahåller lokaler, så att utbildningen kan bedrivas. Jag hemställer, herr talman om bifall till statsutskottets förslag.

Om uppförande av nya seminariebyggnader i Umeå.
(Forts)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som ånyo för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr vice talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 148, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 33.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av en radiostation för trafik med Nordamerikas Förenta Stater, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo sammansatta stats- och bevillningsutskottets betänkanden:

Första kammarens protokoll 1920. Nr 52.

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt m. m., i vad propositionen avser anslag till täckande av de med nämnda uppskattning förenade kostnader; samt

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1921 med anledning av folkräkningen den 31 december 1920 m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av väckt motion om pensioner å allmänna indragningsstaten åt elva änkor efter arbetare vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori ävensom åt hushållerskan Johanna Matilda Norström; och

nr 66, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående uppförande på ordinarie stat av en eldare- och två chaufförsbefattningar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånya första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser i syfte att trygga rätt till elektrisk kraft m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 februari 1920 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition nr 298, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

- 1) lag med vissa bestämmelser i syfte att trygga rätt till elektrisk kraft;
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 24 maj 1895 angående vad till fast egendom är att hänföra;
- 3) lag om ändrad lydelse av 79, 85, 87, 100, 107, 111, 133 och 168 §§ utsökningslagen;
- 4) lag om ändrad lydelse av 56—58 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom;
- 5) lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;
- 6) lag om ändrad lydelse av 9 kap. 38 § vattenlagen; samt
- 7) lag om ändrad lydelse av 2 § 14:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling

föreläsa motionerna i första kammaren nr 45, av herrar *Ivar Pettersson* och *Kjellén*, samt nr 121, av herr *Elisson*.

Utskottet hade i förevarande utlåtande avfattat sin hemställan i tre med A, B och C betecknade punkter, av vilka punkten A innehöll åtskilliga lagförslag.

Beträffande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr *Reuterskiöld*: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 37 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis, därvid dock punkterna A) och B) behandlas i ett sammanhang;

att vart och ett av de i punkten A) behandlade lagförslagen må föredragas särskilt för sig, där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstadganden, ingress och rubrik sist;

att sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan i punkterna A) och B) föredragas;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådan av någon kammarens ledamot begäres; samt

att för den händelse något av lagförslagen kommer att i sin helhet eller i en eller annan del återremitteras, utskottet lämna öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan förändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Vad herr *Reuterskiöld* sålunda hemställt bifölls.

Det i punkten A 1 tillstyrkta lagförslaget.

1 §.

Denna paragraf lydde:

Denna lag äger tillämpning å anläggning för alstrande och tillgodogörande av elektrisk kraft för belysning, drivkraft eller annat dylikt ändamål (starkströmsanläggning).

Lagförslag rörande registrering av elektriska anläggningar m. m.

Herr *Jeansson*: Herr vice talman! Som av utskottsberedningens framgång, har statsutskottet i likhet med departementschefen ansett sig icke böra upptaga kommitténs bestämmelse om att, därest från elektrisk anläggning upplåtits kraft till flera och kraften ej räcker till alla, tidigare upplåtelse skall medföra företräde till erhållande av kraft framför senare. Utan att närmare ingå på de skäl, som föranlett departementschefen och utskottet att utesluta denna av kommitterade föreslagna paragraf, skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att fall förekommit och förekomma, där en sådan bestämmelse vore behövlig. Det har nämligen förekommit, att kraftbolag, som sålt disponibel kraft till på sin

Lagförslag rörande registrering av elektriska anläggningar m. m.
(Forts.)

tid gällande låga pris mot motsvarande lågt vite för bristande leverans, begagnat sig av den med kristiden inträdda stora efterfrågan och prisstegring i samband med prisstegringen på bränsle och sålt ånyo samma kraft till högre pris och betalat det stipulerade vitet. Därigenom har den förste köparens rätt kränkts, då vitet ej längre hållit honom skadeslös. Vitet var ju avpassat efter då gällande kolpris. För att förebygga dylika manipulationer har kommitterades förslag tillkommit. Nu medgives visserligen, att bestämmelser om tvångsförvaltning i svårare fall kan råda bot för dylikt förfarande och avskräcka från alltför påtagliga missbruk; men skulle detta ej visa sig tillräckligt skyddande, utan den i föreliggande kommittéförslag upptagna bestämmelsen visa sig vara behöflig, då är jag övertygad om, att åtgärder skola vidtagas för att lagen kompletteras med denna uteslutna bestämmelse. Med dessa ord anhåller jag, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning godkändes nu föredragna paragraf.

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

De återstående av utskottet tillstyrkta lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets hemställanden i punkterna A och B.

Biföllos i vad de ej kunde anses besvarade genom kammarens föregående beslut.

Punkten C.

Utskottets hemställan biföllos.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 38, beträffande viss återstående del av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny giftermålsbalk m. m., biföllos vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om meddelande av insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statens medverkan till meddelande i större omfattning än nu sker av insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen.

I anledning till en inom andra kammaren av herr *Lübeck* m. fl. väckt motion, nr 298, hade nämnda kammare på hemställan av sitt första tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen ville i skri-

velse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i vad mån och på vad sätt staten kunde medverka till, att under och efter skolstadiet insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen skulle kunna systematiskt meddelas i större omfattning, än vad som nu i allmänhet skedde.

Om meddelande av insikter i ekonomiska och näringsorganisatoriska ämnen.

(Forts.)

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Örne: Herr vice talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till vad utskottet uti detta utlåtande har hemställt. Emellertid vill jag begagna tillfället att här ytterligare understryka den absoluta nödvändigheten av, att först av allt frågan om lärarkrafter i dessa ämnen kommer upp till sin lösning. Då man har deltagit uti ledningen av en stor folkbildningsorganisation i några år, så finner man, att mycket ofta de allra bästa ansträngningar för att meddela vetenskaplig upplysning uti den fråga, som det här rör sig om, måste stranda därför, att det ej går att driva upp några lärarkrafter. Utskottet har påpekat detta, och jag ville bara ytterligare påpeka nödvändigheten av, att frågan om åstadkommandet av de professorer i nationalekonomi, som riksdagen förra året beslöt begära utredning om på hemställan av mig, måtte tagas upp redan till nästa riksdag. Det är, såvitt jag kan förstå, vad som behövs göras för att över huvud få den verksamhet, utskottet rekommenderar, i gång inom rimlig tid. Jag har intet härutöver att anföra, herr vice talman.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande universitetsstatuter.

Om jävsrätt mot sakkunniga vid universitetsläraryrkesbemyndningars tillsättande.

I en inom andra kammaren av herr *Engberg* väckt motion, nr 33, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådan ändring i gällande universitetsstatuter, att

1) vid tillsättning av sakkunniga för provande av sökandes till professorsbefattning skicklighet, universitetskanslern och Kungl. Maj:t tillerkändes enahanda provningsrätt som vid befattningens tillsättande samt att i enlighet härmed sökandes rätt till påminnelse och överklagande gentemot uppgjorda förslag till sakkunniga medgives. Men, därest en dylik anordning icke befundes ändamålsenlig, att Kungl. Maj:t annorledes måtte skapa de garantier, som med den föreslagna anordningen avsåges;

2) en bestämd tidrymd fastställdes, inom vilken sakkunnigas utlåtanden skulle föreligga.

*Om jävsrätt
mot sakkunni-
ga vid uni-
versitetslära-
befattningars
tillsättande.*

(Forts.)

Efter erhållen remiss av motionen hade andra kammarens första tillfälliga utskott i vederbörlig ordning från universitetskonsistorierna i Uppsala och Lund infordrat yttrande.

Nämnda utskott hade sedermera i avgivet utlåtande hemställt, att andra kammaren ville i anledning av yrkandet under punkt 1 i förevarande motion för sin del besluta att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt de i ecklesiastikdepartementet tillkallade särskilda sakkunniga för uppgörande av förslag till nya bestämmelser rörande lärarebefattningars tillsättande vid universiteten att taga under omprövning, huruvida ej — vid tillsättning av sakkunniga för provande av sökandes till professorsbefattning skiokklighet — sökande eller medlem av konsistorium kunde tillerkännas rätt till anförande inom viss tid av jäv mot utsedda sakkunniga; samt att yrkandet under punkt 2 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd för-
anleda.

Andra kammaren hade bifallit sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnats till första kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott.

I nu föredragna utlåtande hade sistberörda utskott på anförda skäl hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Olsson, Oscar: Den fråga, som det här gäller, rör de akademiska befodringsgrunderna. I andra kammaren har herr Engberg väckt en motion rörande förändring av sakkunniginstitutionen vid professorstillsättningar. Han anser, att han har skäl till sin fruktan för att med nuvarande förhållanden ej alltid den mest kompetente, den värigaste, blir utnämnd till den sökta professuren. För att skaffa garantier i det hänseendet har han föreslagit, att avgörandet om vem som skall vara sakkunnig, vilket nu ligger i de akademiska myndigheternas hand, skall överflyttas till Kungl. Maj:t. Större akademiska konsistoriet i Uppsala har enhälligt tagit avstånd från denna synpunkt hos motionären och enhälligt ansett, att om avgörandet i fråga om vilka som skola vara sakkunniga, skulle ligga i Kungl. Maj:ts hand, då skulle utgången bli osäkrare i fråga om utnämningen av den värdigaste än vad nu är förhållandet. Och såvitt jag kan se har större akademiska konsistoriet anført fullkomligt övertygande skäl för sin ståndpunkt i detta avseende.

Motionären har emellertid själv haft en känsla av, att den väg, han föreslagit, måhända ej är den riktiga och därför har han kommit med ett alternativt förslag, att, om den väg, som han har föreslagit, ej skulle visa sig framkomlig, Kungl. Maj:t skulle få taga under överbäggande andra utvägar för botandet av den brist han påpekat. I den frågan har större akademiska konsistoriet ej varit enhälligt. Större akademiska konsistoriet i Uppsala föredrager, vad dess majoritet beträffar, att inte alls yttra sig i den punkten, trots de starka skäl, som reservanterna i konsistoriet ha anført för behovet av någon omläggning. Större akademiska konsistoriet har i stället nöjt sig med att uttala sina amplaste lovord

över det sätt, varpå de nuvarande förhållandena motsvara sitt ändamål att alltid låta den värdigaste sökanden få den sökta befattningen. Det är rätt så egendomligt att se på reservationens innehåll liksom på de namn som stå bakom reservationen i större akademiska konsistoriet. Tre fakulteter äro representerade. Det är professorn i filosofi, Hägerström, som har avgivit reservationen. En juris professor och en teologie professor ha båda helt och fullt instämt i de synpunkter, som professor Hägerström framfört. Professor Hägerström utgår också från att det akademiska befordringssystemet, sådant som det nu är, fyller de anspråk, de mycket högtställda anspråk, som man kan och bör ställa på tillsättandet av en professor — dock under en given förutsättning, och den förutsättningen är, att man har säkerhet för, att de sakkunniga äro oväldiga i sitt bedömande av de sökande. Professor Hägerström anför bindande skäl för, att det mycket väl kan låta tänka sig, att de sakkunniga visst inte *kunna* vara oväldiga, hur gärna de skulle vilja, i en sådan fråga som denna. Han anför som ett exempel, att en sökande till en professor kan ha varit invecklad i en mycket hätsk vetenskaplig strid med en av de personer, som sedan blivit utsedda till sakkunniga, och som herrarna kanska känna till är det icke bara en teologisk hätskhet av mycket svår natur, som ibland kan förekomma i sådana strider, utan en vetenskaplig hätskhet kan nog också ofta påvisas i en rent vetenskaplig stridsfråga. Det synes då professor Hägerström, att det är ovedersägligt, att en sakkunnig, som har varit invecklad i en sådan hätsk tvist med en sökande till en professor, därigenom kommer att sätta sig till doms över detta vetenskapliga spörsmål mellan sig och den sökande. Det måste ju så bliva, och professor Hägerström anser, att det ej är precis riktigt att på det sättet förfara. Eftersom ett sådant förhållande mycket väl är tänkbart, så anser professor Hägerström, att man helt naturligt bör i universitetsstatuterna, om man kan, förebygga inträffandet av en sådan eventualitet. Han anser också, att det kan gå för sig; och han hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande att i statuterna införa bestämmelse, varigenom denna ovillkorliga och oemotsägliga brist i sakkunnigförfarandet skulle kunna botas. En av de andra reservanterna anmärker, att det är högst kuriöst, att akademiska konsistoriet ej alls har givit sig in på debatt om denna punkt. Större akademiska konsistoriet nonchalerar helt enkelt denna synpunkt. Nu har andra kammarens första tillfälliga utskott tydligen också ansett, att det är litet konstigt, att större akademiska konsistoriet ej med ett enda ord, med en enda antydan upptagit detta skäl, framlagt av tre professorer, representanter för tre olika fakulteter. Andra kammarens första tillfälliga utskott har ej ansett sig kunna på det sättet nonchalera denna reservation, utan har tagit upp den till granskning och funnit, som jag tycker helt naturligt, att eftersom denna anmärkning är ovedersäglig, så skall man också taga hänsyn till den. Andra kammaren har följt sitt utskott i det fallet; andra kammaren har lika litet som sitt första

*Om jämsrätt mot sakkunniga vid universitetsläro-
befattningars tillsättande.*

(Forts.)

*Om jävsrätt
mot sakkunniga
vid universitetslära-
befattningars
tillsättande.*

(Forts.)

tillfälliga utskott ansett, att allting är bra som det är. Andra kammaren har i stället ansett, att man icke har skäl att vara så glad och belåten över de nuvarande förhållandena och att därför en ändring behöver komma till stånd. Första kammarens första tillfälliga utskott är mera nöjt och belåtet; det följer det större akademiska konsistoriet och bekräftar, att allting är bra som det är och säger, att vi skola visst icke tänka på någon ändring.

Det är två skäl, som första kammarens första tillfälliga utskott i denna fråga anfört. Det ena skälet toges från andra kammarens utskottsutlåtande, där andra kammarens utskott påpekar, att professor Hägerström och de andra reservanterna visserligen endast kräva, att de sökande och vilken medlem som helst av de akademiska myndigheterna skola få besvärsrätt hos Kungl. Maj:t vid tillsättande av sakkunniga. Det enda som kräves är således, att de berörda representanterna för vetenskapen skola få framställa jävsanmärkning, som vederbörligt och sakligt skall prövas av Kungl. Maj:t. Märk väl: icke jävsanmärkning rörande de sakkunnigas kompetens, ty på den punkten taga även reservanterna avstånd från varje tanke åt det hållet, utan endast i sådana fall, då det på objektiva grunder kan antagas, att en till sakkunnig utsedd person är mindre skickad att låta sig vid bedömandet av de särskilda sökandenas kompetens bestämmas blott av hänsyn till den vetenskapliga skickligheten. Man tycker ju, att detta är ett ganska rimligt krav.

Vad säger nu första kammarens första tillfälliga utskott här om? Jo, stödjande sig på andra kammarens första tillfälliga utskott säger första kammarens tillfälliga utskott, att även detta blir förfärligt svårt för de prövande myndigheterna, och utskottet kommer vidare till det resultatet, att det är så förfärligt svårt, att det rentav är alldeles omöjligt. Nu får jag säga, att jag visst tror, att det är omöjligt för första kammarens första tillfälliga utskott att pröva den saken. Det tror jag visst. Men jag tror också, att det är skillnad på den kapacitet, som står till första kammarens första tillfälliga utskotts förfogande och den som står till Kungl. Maj:ts förfogande i det här fallet. Jag har, av naturliga skäl, den allra största respekt för den kompetens, som förefinnes hos första kammarens första tillfälliga utskotts ledamöter, och jag är fullt ense med utskottet, i fall det skulle vilja säga, att de icke själva skulle orka pröva och avgöra frågan. Men den saken skall icke drivas dithän, att också Kungl. Maj:t därför skulle vara absolut oförmögen att i detta svåra fall träffa det rätta avgörandet. Jag anser således, att det skälet från första kammarens första tillfälliga utskotts sida icke har någon betydelse.

Nu har första kammarens första tillfälliga utskott också ett annat skäl. Det är nämligen så, att i ecklesiastikdepartementet äro tillkallade sakkunniga för att taga under övervägande just de akademiska befordringsmöjligheterna, och vidare se till, huruvida den tid, som går åt för dessa professorers tillsättande, kan i någon mån avkortas. Andra kammaren föreslår att denna viktiga fråga skall

gå till dessa sakkunniga. Första kammarens tillfälliga utskott säger, att det är fullkomligt bakvänt, att när sakkunniga äro tillkallade för att se till, om tiden kan förkortas, då giva dem i uppdrag att verkställa en utredning, som kan giva till resultat, att tiden förlänges. Ja, första kammarens första tillfälliga utskott har verkligen sina momanger, det får jag lov att säga. Det kan åtminstone för lekmannaomdömet synas vara ett ganska underligt resonemang. Det kan ju hända, att det juridiska omdömet är så förkrossande på denna punkt, att lekmannaomdömet alldeles tillplattas och detta skall jag finna mig i, om jag blott får veta de skäl, som varit bestämmande. Men jag vill vara övertygad, innan jag godtager ett skäl sådant som detta.

Här äro sakkunniga tillsatta för att behandla frågan om de akademiska befordringsmöjligheterna och för att se till, om proceduren kan i någon mån förenklas så, att tid inbespares. För lekmannen står det klart, att dessa sakkunniga hava att se till de svårigheter och besvärligheter, som möta för ett sådant förkortande. Det gäller för sakkunskapen att se till, om tid kan vinnas utan att garantierna för den värdigastes utnämmande bli försvagade, ty det hoppas jag, vi väl alla äro överens om, att den värdigaste under alla förhållanden bör bli utsedd till befattningen. De sakkunniga hava alltså att taga hänsyn till den saken. Nu har det under utredningen kommit fram ett krav på att dessa garantier skola ytterligare ökas, men då säger utskottet, att det blir fullkomligt bakvänt, om dessa sakkunniga skola taga detta skäl under omprövning, då det kan tänkas, att proceduren därigenom skulle komma att förlängas. Jag tycker i stället att man hade kunnat resonera på så sätt, att alla skäl, som kunna framletas för tryggande av utnämningen av den mest kompetente, skola tagas under övervägande vid denna utredning, och så skulle de sakkunniga förutsättningslöst efter denna prövning avgiva sitt utlåtande. På detta sätt tror jag, att nästan vilken lekman som helst resonerar; och jag skulle även tro, att det för frågans vidare framförande är ganska nyttigt, ifall det juridiska resonemanget i detta fall överensstämmer med lekmannaomdömet.

Då således inga anmärkningar hava framställts eller kunnat framställas ens mot det berättigade i att besvärshöjningen bör tillerkännas sökande såväl som akademiska myndigheter i fråga om sakkunskapens utseende, då vidare icke några anmärkningar ha framställts, vilka ens ha försökt göra troligt, att man icke på detta sätt skulle komma till bättre resultat än man nu gör, och då det enda skälet är, att det är svårt med denna prövning, så ber jag, herr talman, med yrkande om avslag på första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, få yrka bifall till andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Som den föregående ärade talaren anmärkte, har första kammarens första till-

*Om jävnrätt mot sakkunniga vid universitetslära-
befattningars tillsättande.*

(Forts.)

*Om jävsrätt
mot sakkunni-
ga vid uni-
versitetlära-
befattningars
tillsättande.*

(Forts.)

fälliga utskott kommit till samma uppfattning i denna sak som det större akademiska konsistoriet i Uppsala. Utskottet har gjort detta efter en grundlig sakprövning och tror sig hava mycket goda skäl för det slut. vartill utskottet kommit. Det torde först vara lämpligt att erinra om att ifrågavarande sakkunniga icke hava någon som helst dömande eller beslutande myndighet. De äro endast rådgivande och hava således ingen bestämmanderätt beträffande förslagens uppgörande. Det är det större akademiska konsistoriet, som skall genom sitt beslut bestämman, huru förslaget skall upprättas, och i detta avseende har konsistoriet att lita ej blott på de sakkunnigas omdöme om de sökandes vetenskapliga kompetens och meriter utan även på sitt eget omdöme, grundat på övriga omständigheter som kunna föreligga vid ärendets avgörande.

Det torde vara ganska allmänt erkänt att det nuvarande befordringssystemet fungerat anmärkningsvärt gott. Det har varit utmärkt för en ganska hög grad objektivitet och sakkunskap. Det förefinnes dock givetvis möjlighet för, att sådan sakkunnig kan bliva förordnad mot vars oväld anmärkning skulle kunna framställas. Dylika fall torde dock vara mycket sällsynta. Helt säkert äro i vanliga fall de förhållanden, på vilka anmärkning i angivna hänseende skulle kunna grundas, kända av de tillsättande myndigheterna och beaktas vid beslutet. Om emellertid i något enstaka undantagsfall jävig person skulle bliva förordnad, finnes det redan nu rätt för den sökande att göra anmärkningar härom och få dessa beaktade, ty de sökande äga ju att anföra besvär i vanlig ordning över det upprättade förslaget. Det har ju som bekant också hänt, att Kungl. Maj:t tillsatt nya sakkunniga, innan Kungl. Maj:t fattat beslut i befordringsärendet. Det är emellertid nu på undantagsfall, man torde nästan kunna säga konstruerade fall, som man grundar det föreliggande förslaget. Genom införande av den ifrågasatta jävrätten skulle man för övrigt näppeligen ernå den trygghet uti ifrågavarande avseende, som man eftersträvar.

Om åt de sökande gäves ifrågavarande rätt skulle detta helt säkert föranleda till att besvär mot upprättade förslag i en mängd fall komma att anföras. Det ligger säkerligen nära till hands för en sökande, som anser sig icke hava blivit orättvis bedömd, att bilda sig den föreställningen, att en sakkunnig i sitt omdöme beträffande honom och hans vetenskapliga meriter icke utövat full oväld, och att detta kan vara beroende på något tidigare mellanhavande mellan honom och den sakkunnige i någon vetenskaplig strid. Besvärs-mälens antal skulle således säkerligen bliva stort, men antalet av de fall, där sökandens besvärstalan godkändes, mycket ringa.

Föreligger det, såsom jag nyss sade, i något fall en uppenbar jävsanledning, kan man vara förvissad om att i så fall beaktas denna redan av de akademiska myndigheterna vid förslagens upprättande. Men är ett möjligen befintligt jäv icke så uppenbart, att det beaktas från början, så kan man vara förvissad om, att i det stora flertalet fall det icke går för klaganden att ådagalägga detta jäv på ett sådant sätt, att tillräckligt underlag kan anses förefinnas för

ett beslut, varigenom en sakkunnig förklaras jävig. De fejder, som kunna uppstå vid besättandet av professurer, skulle säkerligen, om besvärsrätten medgäves, få en ännu mera hätsk och personlig karaktär, än de tyvärr en och annan gång tillförne haft och hela befordringsproceduren skulle göras vida längre än nu är fallet. En annan betänkelig konsekvens skulle bliva, att det säkerligen skulle bliva ytterligt svårt att få sakkunniga. Det lär redan nu icke vara så lätt att få sådana, och den svårigheten skulle ytterligare ökas. Ty det är klart, att det för en person, som påtänkes till sakkunnig, skulle te sig synnerligen motbjudande, om han kan förvänta att från någon av de sökande få höra den invändningen, att han icke kan anses ojävig på den grund att en vetenskaplig strid, i vilken han legat med en sökande, skulle föranlett ett sådant personligt förhållande dem emellan, att detsamma skulle utgöra jävsanledning.

Utskottet har framhållit, hurusom stora svårigheter måste uppkomma att avgöra om nyss angivna förhållanden äro av den art, att jävsanledning kan anses föreligga. Herr Olsson borde kunna förstå, att utskottet därvid avsett svårigheter icke för utskottet utan för den avgörande myndigheten. Jag vågar vidhålla, att ett dylikt avgörande blir synnerligen svårt, ja, så svårt, att på sådan grund förd talan för den sökande oftast måste komma att resultera i ett negativt resultat.

Jag tror således för min del, att det icke finnes någon som helst anledning att reflektera på det förslag, som föreligger i andra kammarens första tillfälliga utskotts betänkande, och tillåter mig, herr greve och talman, att hemställa om bifall till första kammarens första tillfälliga utskotts hemställan.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Jag har icke mycket att lägga till vad utskottets ordförande sagt, men jag har begärt ordet för att understryka ett par synpunkter.

Vårt svenska akademiska befordringsväsen har en stor styrka genom sitt sakkunniginstitut, och detta institut är också av den art, att det allmänt erkännes fungera gauska tillfredsställande. Därav kan man ju emellertid icke draga den slutsatsen, att det icke skulle kunna behövas eventuella förbättringar. Men jag ber kammarens ledamöter betänka, att man genom att oavbrutet försöka förbättringar kan komma till en gräns, där institutet vägrar att göra tjänst. Om man jämför de svenska universitetens befordringsväsende med det, som tillämpas i våra grannländer Danmark och Norge eller i Tyskland eller även annorledes, tror jag, att det måste sägas, att det, som vi hava, det sakna de i stor utsträckning, med den påföljd att där komma helt andra synpunkter och framför allt fakultetens egna önskemål att göra sig gällande. Om vi nu reformera detta sakkunniginstitut på föreslaget sätt och därigenom endast ernå det resultat, som utskottets ordförande pekade på, nämligen att man till sist icke får några sakkunniga, tror jag, att man råkat ur askan i elden.

Det andra, som jag ville understryka är att då här sagts, och

Om jävsrätt mot sakkunniga vid universitetslärarbefattningars tillsättande.

(Forts.)

*Om jävsrätt
mot sakkunni-
ga vid uni-
versitetslära-
befattningar-
tillsättande.*

(Forts.)

sagts rätt skarpt, att det akademiska konsistoriet i Uppsala nonchalerat ett yttrande utav en av dess ledamöter, i vilket yttrande andra kammarens tillfälliga utskott i huvudsak instämt, detta enligt min mening är att se på saken något skevt. När konsistorium avgiver ett yttrande, har konsistorium varken lust eller till uppgift att ingå i någon som helst allmän diskussion om ledamöternas olika åskådningar, utan konsistorium har att ge uttryck åt sin mening, d. v. s. majoritetens mening, och de divergerande meningarna få göra sig gällande bredvid, men konsistorium skall icke inlåta sig på någon kritik av dessa avvikande meningar, lika litet som utskottsmajoriteterna göra detta i fråga om reservationer. Allt sammans kommer i sitt obeskurta skick inför Kungl. Maj:t, och det synes mig då vara ganska rimligt och naturligt, att man icke förvandlar konsistoriet till ett slags diskussionsklubb, som diskuterar alla möjliga olika synpunkter — som bekant kunna ju dessa inom ett akademiskt konsistorium vara nog så växlande, emedan oftast var och en av ledamöterna där hava sin utpräglade individuella mening.

För det tredje ville jag understryka, att när här talas om att man endast skulle få anföra besvär över jävsanledning hos en utsedd sakkunnig, grundad på personlig fiendskap eller dylikt, vilket återigen hade sin grund i vetenskapligt författarskap, tror jag, att det blir ytterst svårt att draga någon bestämd gräns för besvärsrätten. Var går manne gränsen mellan den tillåtna kritiken, den kritik, som icke anses utmyнна i en personlig fiendskap, och den, som anses utmyнна i en sådan? Om fiendskapen ensidigt finns hos den kritiserade, men icke hos den kritiserande, är det väl svårt att säga, att här föreligger en jävsanledning. En känslig person, som kritiserar, får ofta nog personlig ovilja emot den, som kritiserat. Men icke uppstår därav en jävsanledning. Jag tror, att man måste vara en smula försiktig, när man rör sig på detta område, av de skäl, som utskottets ärade ordförande anförde. Och då jag sålunda icke kan finna, att man under några förhållanden kan komma till bättre resultat på den väg, som andra kammarens beslut anvisar, utan tvärtom tror, att här, som annorstädes, de felaktigheter, som en eller annan gång kunna förekomma och som undantagsvis möjligen ägt rum, endast bekräfta regeln om att det nu tillämpade systemet i stort sett verkar gott och endast i sin mån bidrager till att regelns förnuftiga tillämpning blir stärkt, menar jag, herr greve och talman, att kammaren mot universiteten och det akademiska beföringsväsendet handlar riktigast och klokast, om kammaren för sin del nu följer sitt enhälliga utskott.

Herr Hellberg: Det är visserligen med någon tveksamhet, som jag uppträder i denna fråga, men jag har dock känt mig manad att säga några ord.

Jag inser fullkomligt, att det är ett rätt ömtåligt område, som man här rör sig på, och jag har fullkomligt klart för mig, att man inte på något sätt bör vidtaga sådana åtgärder, att man kan riskera

möjligheten att få sakkunniga. Men jag får ändå säga, att jag icke kan instämma i de uttalanden, som här förut förekommit och som — om jag får uttrycka mig något summariskt — ungefär innebära, att det är bra som det är eller åtminstone så bra som det rimligtvis kan bli.

Under de granskningar av statsrådsprotokoll, som förekommit i konstitutionsutskottet, har jag en och annan gång haft tillfälle att syssla litet med sådana här akademiska befordringsfrågor, och jag måste för min del vittna, att jag inte alltid tyckt, att det sätt, varpå dessa ärenden handlagts, varit så synnerligen tillfredsställande. Jag kan inte säga, att de omdömen om de olika sökandena, som hava förekommit från de sakkunnige, gett en utomstående det intrycket, att de varit burna av fullständig oväld. Jag vill därmed naturligtvis inte insinuera, att det kan hava varit några förkastliga motiv, som verkat bestämmande, men jag tycker mig vid åtskilliga tillfällen hava funnit, att vad den omtalade uppsalareservanten kallar »en viss känslobestämd trosövertygelse» många gånger på ett ganska påtagligt sätt spelat in. Det är ju vid tillsättningen av sådana här befattningar rätt vanligt, att den förutvarande innehavaren av en professor utses till sakkunnig. Då händer det allt emellanåt, att han bland de sökande har någon av sina lärjungar, och det kan då rätt ofta inträffa — eller allt emellanåt åtminstone — att såväl han som dessa lärjungar representera en viss speciell riktning inom vetenskapen, som är mer eller mindre dogmatisk och utmärkes av en viss inte bara kritisk, utan snart sagt dömande hållning gentemot andra riktningar inom samma vetenskap. Under sådana förhållanden kan givetvis ett utlåtande från en av de sakkunniga bliva mer eller mindre partiskt, och det kan ju hända, att när det gäller förslaget, så blir detta sakkunnigutlåtande det avgörande.

Nu säges det, att sådant förekommer endast i undantagsfall — det ha två föregående talare förmenat, en av dem gick till och med så långt, att han kallade det för en konstruktion. Men det vill jag för min del betyga, att någon konstruktion är det inte, ehuru jag väl vill medgiva, att det kan förekomma mera undantagsvis. Men är det inte just för undantagsfallen man behöver förebyggande bestämmelser? Det är väl just för att förekomma misstag eller orättvisor i sådana fall, som det kunde behövas några förebyggande anordningar.

Nu är jag visserligen för min del för litet inne i den föreliggande frågan för att påstå, att det förslag, som andra kammarens utskott för sin del anvisat, är det lämpligaste och riktigaste. Men nog tycker jag, att det kunde vara skäl att taga den saken under omprövning, ty jag tycker nog, att det är litet hårt för en sökande till en akademisk befattning att få sitt författarskap bedömt av en person, som han vet är bestämd motståndare till den riktning han företräder och från vilken han därför inte kan vänta någon oväldig uppskattning — eftersom vi människor nu äro så beskafade, att vi inte kunna se lika oväldigt på det vi känna antipati mot som på det, för vilket vi känna sympati. Jag är därför i alla

*Om jävsrätt mot sakkunniga vid universitetsläro-
befattningars tillsättande.*

(Forts.)

Om jävsrätt
mot sakkunni-
ga vid uni-
versitetslärar-
befattningars
tillsättande.

(Forts.)

fall rätt benägen att ansluta mig till den uppfattning, som i andra kammaren avgått med segern. Jag kan knappast heller tro, att den konsekvens, som utskottets ordförande framhöll såsom särskilt betänklig, nämligen att det skulle dröja så länge med tillsättningen, kan bli så farlig. Den myndighet, som skulle pröva jäven, vare sig det blir Kungl. Maj:t eller regeringsrätten, skulle väl relativt snart fälla utslag, och det synes mig dock vara ett mindre ont, om det skulle uppstå ett dröjsmål på några månader i fråga om tillsättningen, än att denna tillsättning sker på ett sätt, som inte tillgodoser rättvisans krav.

Herr ALEXANDERSON: Herr talman! Jag tror icke, att man bör förneka, att med sakkunniginstitutionen äro förenade sådana olägenheter, som av den siste ärade talaren anfördes. Det måste naturligtvis vara så, att det kan inträffa fall — och de äro inte så sällsynta — då de sakkunniga på grund av större sympatier för den allmänna vetenskapliga riktning, som någon av de sökande företräder, än för de riktningar, som företrädas av övriga sökande, ej förmå fullt objektivt genomföra en jämförande värdesättning av de sökande. Men en annan sak är, om det skulle kunna vara möjligt att avhjälpa detta förhållande på den väg, som här är föreslagen. Så långt kan man i varje fall aldrig gå i sitt utsträckande av jäven, att en antagen allmän predisposition hos en sakkunnig att mera uppskatta arbeten av en viss riktning eller metod än andra skulle kunna få verka, att han ansåges jävig. Korrektivet måste där sökas i att de sakkunnigväljande myndigheterna vända sig icke till en, utan till flera sakkunniga, som de ju också skola göra, och att dessa sakkunniga väljas så, att de i viss mån motväga varandra. Det är ju så, att sakkunnigutlåtandena skola väljas till sitt värde av de myndigheter, som hava förslags- eller beslutanderätten i sin hand, och dessa myndigheter få ju därvid ej bara helt enkelt rätta sig efter de *slutsatser*, som de sakkunniga hava dragit. De sakkunnigas utlåtanden skola vara så pass utförligt skrivna, att man kan se de tankevägar, på vilka de sakkunniga kommit fram till sina slutsatser. Jag tror icke, att man i stort sett kan förneka, att det också brukar vara fallet, att sakkunnigutlåtandena i akademiska befordringsärenden skrivas med den utförlighet, att det är möjligt för tränade vetenskapsmän att, även då det gäller helt andra vetenskapsområden än deras egna, någorlunda rätt bedöma vikten och värdet av de anmärkningar och lovord, som förekomma i utlåtandena. Att det finnes vissa gränser för dessa möjligheter är klart, men sådana svårigheter kan man ej komma ifrån, hur man än ordnar det.

Skulle man nu uppställa särskilda jävsgrunder i detta fall, kan man fråga sig, varför vi skola stanna här. Varför skall man i fråga om sakkunniga vid tillsättande av akademiska befattningar utsträcka jävsrätten långt utöver de allmänna laga jäven? Och detta är ju dock kärnan och innebörden av det förslag, som från andra kammarens tillfälliga utskott kommit till oss. De fall, då ett *formellt laga jäv* förefinnes, ha väl även hittills plägat beaktas. Jag undrar,

om det kan anföras något enda fall, där så icke har skett. Man syftar nu alltså till att utsträcka jäven till fall, där över huvud taget en persons fulla opartiskhet kan med mer eller mindre skäl sättas i fråga. Då skulle man således beträffande dessa sakkunniga sträcka fordringarna längre, än man sträcker dem för sådana sakkunniga, som höras inför domstolar, ja, långt längre än för domarna själva och över huvud taget för beslutande myndigheter, vare sig i domstolsärenden eller i administrativa ärenden, alltså bl. a. jämväl i *alla andra befordringsärenden* än just de ifrågavarande. Beaktar man detta förhållande, tror jag att man måste säga sig, att skälen till att just på denna punkt sätta in en särskild bestämmelse av ifrågasatt art borde vara ofantligt starkt dokumenterade, medan det i stället erkänts från olika håll, att just på detta område är det på det hela taget, med erkännande av vissa förefintliga ofullkomligheter dock ganska väl beställt.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Wigforss: Det är endast ett par ord, som jag skulle vilja säga. Även jag är mycket medveten om de svårigheter, som finnas för att gå den väg, som här föreslås av andra kammaren, men jag tycker att det vore olyckligt, om ett avslag på denna linje här i kammaren skulle ge intryck av att kammaren anser, att förhållandena äro riktiga som de äro. Här rör det sig naturligtvis om nyanser och jag skall mycket villigt erkänna, att såvitt det ligger inom min erfarenhet, det icke har inträffat i något fall, att någon *uppenbart* underlägsen medtävlare blivit föredragen av de sakkunnigas majoritet framför en mera förtjänt. Men emellan den ytterpunkten och till den grad av fullkomlighet, som man skulle kunna hoppas vinna på detta område är det ett långt steg, och jag tror, att var och en, som har någon erfarenhet av akademiska befordringstvister, kan draga sig till minnes fall, var och en på sitt område, där man måste säga sig, att om man hade fått sakkunniga valda utan några som helst personliga hänsyn, skulle utgången hava blivit en annan. För att uttrycka mig mycket kort vill jag säga, att saken ligger, såsom var och en vet så, att när en professor ledigtförklaras vid ett universitet, finnes i regel vid samma universitet någon docent, som söker, med vilken en sökande från en annan plats ganska väl kan jämföras. Om det gällde en konkurrens på rent objektiva grunder, skulle denne andre sökande hava vissa utsikter att konkurrera och den förste skulle icke från början kunna anses vara predestinerad. Men därför att den förre vid sin sida har sitt eget universitet, som utser de sakkunniga, får han en chans, som medtävlarna icke ha. Det är rent lokalpatriotiska synpunkter, som vid universiteten faktiskt spela en roll. Olika vetenskapliga skolor, olika åsikter och dylikt spela nog också in, men mindre.

Nu ha universiteten den möjligheten att manipulera med de sakkunniga och att, om det finnes fem eller sex personer, som kunde utses till sakkunniga, icke välja mer än tre eller fyra, och så kunna

(Om jämsrätt mot sakkunniga vid universitetsläroarbetsföreläsningars tillsättning.)

(Forts.)

*Om jävsrätt
mot sakkunniga
vid universitetslärar-
befättnings-
tillsättande.*

(Forts.)

de alltid göra ett sådant urval, att de sakkunnigas majoritet kommer att stå på deras sida. I verkligheten går det också så till, att de sakkunnigas majoritet blir utslagsgivande. Där finns det alltså en möjlighet till partiskhet, som faktiskt begagnas, men som jag tycker att det borde finnas möjligheter att komma ifrån. Jag erkänner, att denna utväg med jävsanmärkningar icke är den, som ligger närmast till hands, och som mest tilltalar mig. Det kunde kanske ha varit enklare att i stället för att tillåta universiteten att välja ett visst mindre antal sakkunniga föreskriva, att alla, som på vissa grunder kunde anses böra, komma i fråga, skulle vara med. Men det är en sak för sig.

Jag har endast velat yttra dessa ord för att framhålla, att jag tror, att det är rätt så anmärkningsvärda olägenheter med det nuvarande systemet, och att det begås vissa orättvisor, även om de endast i undantagsfall äro upprörande. Det begås sådana i alla fall. Och kan man då åstadkomma en förändring till det bättre, bör man också göra det.

Nu innehåller andra kammarens beslut endast en hemställan, att de sakkunniga må få pröva, huruvida icke denna väg också är gångbar, och fastän jag icke själv i första hand skulle ha tänkt på denna väg, anser jag dock, för att icke första kammaren skall synas ge uttryck åt en mening, att allt är bra som det är, att det icke finnes någon risk, om vi bifalla andra kammarens beslut. Man binder sig endast så mycket, att man säger, att förslaget om denna utväg bör överlämnas till de sakkunnigas övervägande.

Herr A l e x a n d e r s o n: Jag vill framhålla, att såvitt jag kunnat finna, ingen talare inom denna kammare hävdade den meningen, att det skulle vara bra som det är. Vad de, som yrkat bifall till utskottets förslag, samtliga hävdade, är, att det ingalunda skulle bli bättre med det, som nu är föreslaget, men att därmed å andra sidan skulle vara förenade mycket allvarliga olägenheter. Att, vid sådant förhållande och då den siste ärade talaren själv erkänt, att det ligger något i kritiken mot förslaget, endast som en allmän demonstration begära en skrivelse om utredning i denna riktning förefaller mig knappast riktigt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr S w a r t z: Jag ber för min del att få varna kammaren för att gå denna väg och bifalla vad andra kammaren i detta avseende hemställt. Jag har någon liten erfarenhet om hur det ställer sig redan nu med möjligheterna att få sakkunniga och jag kan försäkra, att de svårigheter, som därutinnan möta, skulle i högsta grad ökas genom ett beslut, som skulle kunna ge anledning till antagande, att ifrån riksdagens sida ojävigheten hos de sakkunniga ifrågasättes. Svårigheterna att få sakkunniga äro till stor del beroende på det sätt, varpå de sökande ofta behandlat de sakkunnigas utlåtanden. Jag tror, att det skulle vara önskligt och verkligen för det helas väl nästan angelägnare, om man kunde lägga något slags

kapson på sådana uttalanden. Jag vet, att på många håll i sådana kretsar, varifrån sakkunniga bruka hämtas, redan nu allvarliga betänkligheter finnas att vidare åtaga sig sådana uppdrag.

Eftersom jag kanske i viss mån, så länge jag har det ämbete, som jag nu bekläder, blir direkt berörd av och måste taga konsekvenserna av en ordning, fastställd såsom följd av ett riksdagsbeslut i överensstämmelse med det redan av andra kammaren fattade — jag menar: eftersom framställda jävsanmärkningar kanske skulle i någon mån underställas universitetskanslerns beprövande, ber jag också att få säga, att jag fransäger mig från början all möjlighet att därvidlag kunna avgöra, huruvida något jäv föreligger av sådan beskaffenhet, som här blivit antydd.

Jag tror således å ena sidan, att det är alldeles omöjligt att komma fram på denna väg, och å andra sidan att om man ger en antydning om det önskliga i att något sådant gjordes, skulle man utsetta hela sakkunneinstitutionen för en allmän fara.

Och jag ber vid sådant förhållande att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Den siste ärade talaren skulle nog hava haft rätt liksom de båda föregående talare, som hava haft invändningar att göra emot andra kammarens beslut, om det här varit fråga om att godkänna motionen, således om det varit fråga om möjlighet att framställa jäv i sådan form, att de utsedda sakkunnigas sakkunskap skulle hava blivit ifrågasatt. Men såsom professor Hägerström mycket riktigt påvisat, bortfaller denna fara i väsentlig grad, jag kan nästan säga helt och hållet, såvitt jag förstår hans utlåtande, om det endast vore fråga om ett jäv, som icke på minsta sätt skulle kunna uppfattas såsom i något avseende kränkande för den person, som blivit utsatt för jävsanmärkningen.

Vad universitetskanslerns sist uttalade farhåga beträffar om omöjligheten för den, som innehar hans ämbete, att kunna ge ett slutgiltigt dömme i dessa frågor, vill jag fästa hans uppmärksamhet på att det icke är fråga om, såvitt jag ser saken, att gå den vägen, men jag skulle tro, att man kunde gå den andra vägen, som professor Lundstedt givit anvisning på, nämligen till regeringsrätten. Det bör väl kunna förutsättas, att regeringsrätten har en viss kompetens i fråga om det rent rättsliga bedömandet i denna sak. Men jag erkänner, att det är en mycket svår fråga.

Jag anser således, att andra kammaren för sitt beslut haft mycket goda skäl, som icke på något sätt rubbats, och jag kan därför icke frångå mitt först gjorda yrkande.

Herr Bäckström: Jag tror icke, att man gör den goda sak, som herr Engberg sökt göra sig till tolk för, någon tjänst genom att rösta för det förslag, som här föreligger från andra kammaren. Det är ett så pass ofullkomligt försök att tillmötesgå hans önsknings, att jag icke tror, att det ens demonstrationsvis är skäl att rösta för det-

Om jävsrätt mot sakkunniga vid universitetsläroars befattningars tillsättande. samma. För min del är jag mycket tveksam, om det är lämpligt att anföra besvär över konsistorii förslag vare sig hos Kungl. Maj:t eller hos regeringsrätten.

Eftersom nu saken debatteras, skulle jag vilja till begrundande framställa, om man icke skulle kunna införa denna rätt att framställa anmärkningar på ett tidigare stadium. Nu är det nämligen så, att fakulteten avgiver förslag till sakkunniga, vilket förslag går till konsistoriet, varefter konsistoriet tillsätter sådana. Konsistoriet har ju mera sakkunskap än universitetskanslern ansåg sig hava och kanske mera än till och med Kungl. Maj:t har, även om Kungl. Maj:t tillkallar sakkunniga rådgivare. Skulle det då icke vara lämpligare, att de sökande bereddes tillfälle att, innan konsistoriet fattar sitt beslut i sakkunnigfrågan, få inför konsistoriet framställa de jävsanmärkningar mot de föreslagna sakkunniga, som de kunna hava. Jag tror, att det nog vore bättre att en kritik av de sakkunniga finge framläggas på detta tidigare stadium än först hos Kungl. Maj:t.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Efter föredragning av de denna dag avlämnade kungl. propositionerna hänvisades dessa, nr 430—432 till behandling av lagutskottet, nr 433 till konstitutionsutskottet, nr 434 till statsutskottet och nr 436 till bevillningsutskottet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln framlagda förslag till inrättande av ett riksräkenskapsverk; samt

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjda stipendier för elever vid folkskoleseminarier jämte en i ämnet väckt motion.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1920 gjorda framställningar rörande anslag till statskontoret;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln

av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1920 gjorda framställningar angående anslag till kammarrätten;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av vissa anslag till fångvården och statens tvångsarbetsanstalter, m. m.;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1920 under sjunde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för inredande till tjänstelokaler av vinden i gamla riksdagshuset;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetillägg för viss personal vid tullverket för tiden 1 juli 1920—31 december 1921 jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av kostnadsfri ledighet åt vissa extra ordinarie befattningshavare i tullverket jämte en i ämnet väckt motion;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet;

nr 159, i anledning av väckta motioner angående statsunderstöd till de lokala hemslöjdsföreningarna; och

nr 160, i anledning av väckta motioner om anslag till Svenska slöjdföreningen för fortsättning och utvidgning av föreningens verksamhet;

sammansatta bevilnings- och första lagutskottets memorial:

nr 3, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta bevilnings- och första lagutskottets utlåtande nr 2 i anledning av dels väckta motioner om åvägbringande av förslag till lagbestämmelser i syfte att bekämpa olaglig tillverkning och försäljning av rusedrycker, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; och

nr 4, med hemställan om anvisande av ersättning åt sammansatta bevilnings- och första lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning;

bankoutskottets utlåtande nr 65, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd; samt

jordbruksutskottets memorial, nr 81, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till jordbrukarungdomens förbund.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,54 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
